

Zaštita uzbunjivača

Priredivači

**Marijana Milosavljević i
Dragana Matović**

pištaljka.rs

Pritisak javnosti je ključan

Piše **Marijana Milosavljević**

Sistemska zaštita uzbunjivača u Srbiji ne postoji. Postoje samo određene zakonske odredbe koje su razbacane u različitim tekstovima zakona, ali ne postoji odgovarajuća zaštita onih koji prijavljuju korupciju. To su nedavno priznali i zvaničnici naše države odgovarajući na Upitnik EK (Evropska komisija), koja pak insistira da se ovo važno pitanje zakonski reguliše. Potreban nam je konkretan i sveobuhvatan zakon kao i jasni standardi koji se ne mogu zloupotrebljavati. Za sada dobili smo podzakonski akt, odnosno Pravilnik o zaštiti lica koje prijavi sumnju na korupciju, iza kojeg stoji Agencija za borbu protiv korupcije i koji ne štiti uzbunjivače u privatnom sektoru.

Jasno je da ovaj Pravilnik ne može zameniti zakon i sa tom činjenicom složili su se i funkcioneri Agencije. Osim što je nedovoljan, Pravilnik obiluje definicijama koje je nije lako objasniti. Pre svega reč je o članu 3. Pravilnika koji govori o uslovima za pružanje zaštite i u kojem se precizira sledeće: „Uzbunjivač postupa u dobroj veri ako ima opravdanog razloga da veruje da su informacije koje razotkriva istinite, čak i ako se kasnije ustanovi suprotno, i ako nema nameru da ostvari neki nezakonit ili neetički cilj. O ispunjenosti uslova iz stava 1. ovog člana Agencija vodi računa tokom celog trajanja postupka“. Zanimljivo je bilo insistiranje na terminu koji je u nacrtu Pravilnika preciziran kao „dobra namera“ onog ko prijavljuje korupciju, a

onda je posle pritiska javnosti preimenovan u „dobru veru“. Inače, termin „dobra namera“ preuzet je iz Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije, a u njega je dospelo neznanom kako umesto boljeg i nešto preciznijeg izraza „dobra vera“ koji se koristi u britanskom zakonu o zaštiti uzbunjivača, a koji je opet izveden od latinskog bona fide. Slična odrednica inače, ne postoji u zakonodavstvu SAD, države koja se može pohvaliti da je najbolje na svetu zaštitila uzbunjivače odnosno zviždače u pištaljku kako ih tamo zovu.

Ali, šta znači insistiranje na „dobraj veri“ koja će se kako se obećava preispitivati tokom trajanja čitavog postupka. Svesno ili ne otvorila se mogućnost zloupotrebe. Jer ako se pokaže da je sumnja opravdana, ako se prilikom istrage dođe do dokumenta koji nedvosmisleno ukazuju na korupciju, da li će se odustati od raspletljanja slučaja i krivičnog gonjenja ukoliko neko proceni da uzbunjivač nije u „dobraj veri“ prijavio slučaj? Tu se i dalje potencira namera koja može biti nezakonita ili neetička. Jasno je da nezakonitosti potpadaju pod krivično zakonodavstvo, ali ko će utvrđivati etičnost cilja kao i ko će analizirati dobru veru i kako se ona može izmeriti? S druge strane, jasno je da vera uopšte nije bitna ukoliko se raspolože relevantnim podacima koji razotkrivaju korupciju. Ili ju je možda najbolje shvatiti ovako – uzbunjivač prijavljuje sumnju na korupciju u „dobraj veri“ da će posledice njegove uzbune biti pozitivno rešene.

Sve do sada urađeno, kao i navedeno nažalost pokazuje da se kod nas samo verbalno vodi borba protiv korupcije. Ili u cilju predizborne kampanje ili za uši inostranih zvaničnika od kojih zavisi naše približavanje EU. Jasno je takođe, da bezodlučno izražene političke volje i upotrebljene moći države, rat protiv korupcije ne može da se dobije. Za sada, država goni ili pretili političkim neistomišljenicima ili onima koji su izgubili u unutarstranačkim bitkama pa završavaju u zatvoru kao „žrtveni jarci“. Setimo se visokog funkcionera DS, gradonačelnika Zrenjanina, koji je poslužio kao primer neposlušnima u stranci. Iz zatvora je pušten bez pravosnažne presude i sada je ponovo funkcioner u najvećoj opozicionoj stranci. Korupcija u Srbiji je način života, priznaju to konačno i političari na vlasti, doduše pritisnuti već pomenutim – predizbornom kampanjom i uslovom Evropske unije odakle sve glasnije poručuju da su nezadovoljni neispunjenim obećanjima, izražavajući sumnju da je naše društvo spremno da se sa korupcijom ozbiljno obračuna. Zanimljivo je da se kod nas korupcija uvek percipira kod drugog. Opozicija u borbi za prevlast grmi da su oni na vlasti korumpirani lopovi. Upire prstom iako nevinih u ovoj priči nema jer nikada nismo saznali kako se finansiraju političke partije (ni opozicione ni vladajuće). Čim dođu na vlast ili se mudro učute ili traže žrtve među lekarima, farmaceutima, carinicima, profesorima... ali nikad u svojim redovima. Osim kad treba skloniti nekog „nelojalnog“. Tad se bez milosti dotičnom pakuje i moguće i nemoguće, stranka se ritualno odriče mangupa u svojim redovima i zaklinje da će svako ko se ogreši o zakon završiti isto. Ali, koliko god spektakularne optužbe i hapšenja bili još uvek je utisak nepromen-

ljiv – da priča nije iskrena, da je iznuđena kao da se vladajuća elita, kada potencira neophodnost borbe protiv korupcije, više obraća inostranoj nego domaćoj javnosti. Doduše kako i ne bi kada im je pre mesec dana iz Brisela jasno poručeno da gube strpljenje u iščekivanju ozbiljnih rezultata. Evropljani su uspjeli da nagovore hrvatske vlasti da uhapsu bivšeg premijera Ivu Sanadera. Hrvatska bez pritiska verovatno to još ne bi uradila. Od Srbije se očekuje nešto slično. Ne baš tako visokog funkcionera, ali nekog ministra da... U stvari jasno je rečeno da to mora da bude neko iz vladajuće garniture, da vlast „mora da zaboli“... Takođe, insistiraju na pravosnažnim presudama jer ih stanje u našem pravosuđu izuzetno zabrinjava. Za to vreme ojađeni i sve siromašniji građani sve otvorenije pričaju o krvopijama koje im izjedaju živote tako što su ih svojim nezajajljivim zahtevima bukvalno premrežile od kolenke pa do groba. Zaključak je jednostavan. Niko neće skrojiti svet po našoj meri ako ne uzmemo stvar u svoje ruke. I vršimo pritisak. Evropska unija ima u vidu jedino svoje interese kada nas pritiska. Pronađimo i mi svoj zajednički interes sa Evropskom unijom sviđala se ona nama ili ne. Budimo mudri. Ova vlast jedino podleže pritisku stranaca. Iskoristimo tu činjenicu. U suprotnom izješće nas korupcija jer više i nemamo šta da joj damo. Oglođani smo skoro do kosti. Za početak pritisak javnosti a naročito medija mogao bi da dovede do usvajanja neophodne zakonske regulative koja bi omogućila temelj borbi protiv korupcije. Do sada su se u toj borbi najbolje i pokazali sami građani. Oni koji su prijavili korupciju zato što im je to savest nalagala, uprkos nepostojanju zakona koji bi ih zaštitio.

I uprkos tome što vlast na njih gleda sa podozrenjem i nipodaštavanjem, a građani nazivaju cinkarošima. Pre svih to su Goran Milošević i Bojana Bokorov. Prvi je potpuno sam razotkrio drumsku mafiju i sprečio državnu krađu koja se broji milionima evra, a Bojana Bokorov je lekarka koja je mnogim obolelim od raka spasila ili produžila život, kada je obelodanila da u Vojvodini polovina njih ne stiže na terapiju zračenjem, jer su se mnogi lekari usresredili na pomoć platežno ubedljivijim – stranim državljanima. Goran Milošević je za učinjeno bio nagrađen trogodišnjim gubitkom posla, čime je ceh platila i čitava njegova porodica – supruga i dvoje maloletne dece. Na posao je vraćen samo zahvaljujući pritisku javnosti odnosno medija. Doktorka Bokorov je godinu dana od kad je progovorila o malverzacijama u Institutu za onkologiju Vojvodine žrtva maltretiranja na poslu, koji joj zahvaljujući sprezi funkcionera u zdravstvu, lokalnih političara i sudstvu visi o koncu. Možda će je novi ministar zdravstva zaštititi, ali tek pod pritiskom javnosti. Ovi ljudi su na antikorupcijskom putu učinili više za našu državu od svih političara zajedno i rizikovali su više nego i jedan od njih. Da bi drugi, njima slični, u budućnosti bili zaštićeniji neophodno je doneti zakon koji štiti uzbunjivače (takav kod nas još ne postoji) i jasne standarde koje neće moći da zloupotrebjavaju korumpirani delovi vlasti. Moramo zaštititi one koji prijave korupciju, kao što moraju biti kažnjeni svi oni koji ometaju razotkrivanje tih i takvih krivičnih dela. U Americi su odavno shvatili da je uzbunjivanje u srcu demokratije, da je to demokratija u akciji, te da uzbunjivači moraju da budu zaštićeni. Zato što su zaštitili državu i građane, poreske obveznike, od pljačke korupcijom.

Svi su naposljetku dakle priznali da je korupcija način života kod nas. Bili bismo na dobitku da okrenemo stvar – da prijavljivanje korupcije postane način života, da neprijavlivanje bude isto što i saučesništvo, da ako vidimo i čutimo znači da smo prihvatili zakon mafije. Sajt za borbu protiv korupcije Pištaljka postoji da bi ohrabrivao građane da prijavljuju korupciju. Za godinu dana koliko postojimo stiglo nam je oko 800 prijava iz svih krajeva zemlje. Tako veliki odziv tumačimo kao dokaz nepoverenja koje građani osećaju prema državnim institucijama a što potvrđuju skoro sve ankete javnog mnjenja. Građani se najviše žale i prijavljuju korupciju tamo gde ih najviše boli - u zdravstvu i školstvu. U manjim mestima cveta nepotizam i zapošljavanje preko veze (prednost imaju članovi stranaka) – često su skoro svi članovi neke funkcionerske familije zaposleni u nekoj školi ili zdravstvenoj ustanovi. Oko 50 odsto prijava odnosi se na ovaj segment. Dalje, prijavljuju se slučajevi korupcije vezani za rad sudstva i policije. Odmah slede funkcioneri opština koji se bez straha od kazne ponašaju kao „Bog i batina“ u malim i siromašnim mestima. Isto važi i za čelnike u nekim od javnih preduzeća. U malim mestima koja su daleko od interesa medija i gde svako svakog poznaje situacija je poražavajuća. Da se polako ide ka promeni dokazuju međutim, građani koji često odbijaju da iskoriste zagarantovanu anonimnost koju im naš sajt pruža. Iza informacija koje nam dostavljaju stoje svojim imenom i prezimenom. To je pomak i nemirenje sa sudbinom.

Kraća verzija ovog teksta objavljena je u Politici, u rubrici Šta da se radi, 5. i 6. septembra

Sada imamo situaciju da Agencija mora da razradi postupak zaštite uzbunjivača a nemamo označeno u zakonu koja ovlašćenja može da koristi. Kako da razrađujete ovlašćenja ako ih nemate eksplicitno navedena u zakonu – osim jednog jedinog da Agencija štiti anonimnost lica koja joj se obraćaju i koja ispunjavaju uslove koji su predviđeni u zakonu. To je ozbiljan problem, može se ići u prekoračenje ovlašćenja što znači da bi svaki takav akt mogao da padne na Ustavnom sudu ili se može ići na limitiran oblik zaštite što neće doneti rezultate koji se očekuju od jednog ovakvog akta.

Pored anonimnosti koju će Agencija štiti, ona će preuzeti i ulogu starijeg brata ako joj se uzbunjivač pismenim putem obrati i zatraži zaštitu zbog odmazde – tako što će upozoriti šefa ili šefove uzbunjivača ako se nad njim sprovodi odmazda da je njihovo preduzeće pod nekom vrstom nadzora i to bi na normalnog čoveka trebalo da utiče tako da ne postupa samovoljno. Problem je sa formalnim ograničenjima, nema mogućnosti da se funkcioner recimo kazni ako se ogлуši o preporuke koje dobije.

(Nemanja Nenadić na okruglom stolu Predlozi za poboljšanje zakonske zaštite uzbunjivača, 13. jula 2011)

Goran Milošević: Otkaz umesto nagrade

Za to što je razotkrio mafiju koja je državu pokrala za 6,5 miliona evra na mahinacijama u naplati putarine, Goran Milošević je dobio otkaz. Glavni organizatori krađe su se izvukli, sud je izrekao 131 godinu robije 41 osuđenom, koji su, prema tvrdnjama Miloševića, „najniža karika u lancu“. Priznao je to čak i sudija Vladimir Vučinić ističući da je ostalo nepoznato ko je bio organizator u Beogradu odnosno kome je išlo 40 odsto novca uzetog od lažne naplate putarine. Otkrivanje pljačke za Gorana je značilo ujedno i početak hoda po mukama. O svojim saznanjima prvo je obavestio inspektora u inspekciji rada koji mu je dao savet da „radi koliko radi“ i da se ne zamera „beogradskim mangupima“ kojima niko ništa ne može.

Goran potom traži podršku na forumu sajta Narodne skupštine gde pod imenom i prezimenom piše o svojim saznanjima i nudi nadležnima informacije o krađi u ovom državnom preduzeću. Goranu se, međutim, niko od nadležnih ne javlja. On o svojim aktivnostima razgovara i sa svojim kolegama, traži odgovore od rukovodilaca a sve rezultira otkazom ugovora o radu krajem 2005.

Milošević otkaz shvata kao „bacanje rukavice u lice“, kreće da prikuplja dokaze o pljački i uspeva da snimi kamerom malverzacije kolega. Bezuspešno traži odgovore od nadležnih a onda se obraća

povereniku za informacije od javnog značaja Rodoljubu Šabiću. Tadašnji direktor Puteva Srbije Branko Jocić informacije proglašava tajnom, a Miloševića u medijima naziva lopovom i ucenjivačem. „Otkaz sam dobio u januaru, sredinom

„Da mogu da vratim vreme, ja sve ovo ne bih ponovo uradio. Vrh vlasti ne samo da se ne bori protiv korupcije, on je i podstiče time što ne reaguje. Ja više nisam bitan. Nažalost, uverio sam se da zakon nije na strani ljudi koji bacaju svetlo na mračne događaje u društvu. Imam osećaj da zakon štiti kriminalce.“

februara sam se obratio Šabiću i odmah posle toga zaputio sam se u Narodnu kancelariju na čijem čelu je u to vreme bio Dragan Đilas. Skeptično me je primio Branko Janković i odmah je zatražio da što pre donesem snimak. Kako sam ga doneo, tako više nikad nisam uspeo da stupim u kontakt sa Brankom Jankovićem. A bio sam uporan“.

Isti snimak na kome se vidi kako je

izvedena pljačka decenije u Srbiji Goran dostavlja i pravosudnim organima ali disk sa dokazima misteriozno nestaje. Za sve to vreme on je na ivici egzistencije a žrtve korumpiranog sistema sa njim postaju i njegovo dvoje dece i supruga.

„Jedva smo sastavljali kraj sa krajem. Uglavnom smo živeli od suprugine plate. Pokušavao sam da se zaposlim ali bez uspeha. Tu i tamo radio sam po neki posao ali nažalost kratko. Poslodavci su zazirali od mene. Živeli smo teško. Danas moja Jelena i ja sa dve plate jedva prehranjujemo naše Teodoru i Jasminu a kamoli kad je bila samo ona jedna. Deca rastu, traže i ne znaju šta je korupcija i kriminal. Ako mi je zbog nečega žao žao mi je zbog njih jer one trpe.“

Tri godine posle otkaza, u novembru 2008, zahvaljujući pritisku javnosti i Povereniku, Miloševića vraćaju na posao ali samo na određeno vreme. Na svakih šest meseci, naredne dve godine, Goran strahuje da li će mu biti produžen ugovor, što je samo još jedan oblik pritiska. Kada ga ne zastrašuju otkazom, rade to noćnim posetamanaposlu, pretnjama, uvredama i svojevrsnom eskomunikacijom iz zajednice. Goran shvata da se nevoljama ne nazire kraj.

„Razočaran sam... zato što oni koji su bili plaćeni da rade ono što sam ja uradio ne samo da to nisu učinili već se niko od tih ljudi nije pojavio da svedoči u korist optužnice. A ja sam bio sa dokazima koje

sam prikupio. Ti isti ljudi rade i danas. Ti isti ljudi mi ulaze u kabinu da bi me kontrolisali. To je za mene veliki poraz. Da ne pričam o tome da mi na poslu uglavnom nepoznati ljudi prete, vređaju me, prilaze sa plastičnim pištoljima. To čine jer ih neko šalje u nadi da će me zastrašiti. Ja sve to moram da trpim. Ne samo da nemam podršku već mi se čini da oni priželjkuju da odem.“

U jesen 2010. na inicijativu Pištaljke, Ministarstvo infrastrukture daje stalan posao Goranu Miloševiću. Pravda bi trebalo da je namirena. Ali nije. Jer i nju dele oni za koje je Milošević i danas nepoželjan svedok.

Nemanja Nenadić:

Nedelotvorne zakonske odredbe

Nama je potreban poseban zakon koji će štiti uzbunjivače i u javnom i u privatnom sektoru i koji bi predviđao zaštitu i u slučajevima kad ljudi otkrivaju korupciju i kad otkrivaju podatke o raznim drugim potencijalno štetnim pojavama, poput opasnosti za životnu sredinu ili opasnosti za zdravlje ljudi ili pitanja koja se odnose na bezbednost na radu.

Kada se govori o ovoj temi neophodno je poći od međunarodnog faktora, od toga šta je bio uopšte motiv da se i ove odredbe koje postoje u domaćem zakonodavstvu uopšte uvrste u pravni okvir. Moramo poći od GRECO (grupa zemalja za borbu protiv korupcije, u pitanju je instrument Saveta Evrope) koji vrši periodičnu evaluaciju kakvo je stanje u zakonima i praksi pojedinih zemalja članica. U okviru prvog i drugog kruga evaluacije koji su u Srbiji rađeni odjednom tokom 2005. godine jedna od preporuka koje je naša zemlja dobila odnosila se upravo na zaštitu uzbunjivača – reč je o preporuci 21, koja govori o zaštiti uzbunjivača u ograničenom obimu i pre svega se odnosi na javne službenike i na pitanje borbe protiv korupcije. Dakle, u toj preporuci se kaže da bi Srbija trebalo da obezbedi da javni službenici koji izveste o svojim sumnjama na korupciju u javnoj administraciji i koji to učine u dobroj veri budu na odgovarajući način zaštićeni od odmazde kada tako postupaju. Rok koji je Srbija imala da postupi po ovim preporukama bio je decembar 2007.

godine (inače, data je sredinom 2006). Nešto kasnije je zaključeno da je Srbija samo delimično postupila po ovoj preporuci, pa joj je dat novi rok posle čega je došlo do usvajanja pojedinih zakonskih

U Zakonu o slobodnom pristupu informacijama mi imamo odredbu koja garantuje da neće pretrpeti štetne posledice onaj ko obelodanjuje dokument koji bi po prirodi stvari svakome i inače trebalo da bude dostupan. U praksi, na ovu odredbu se pozvao zaštitnik građana kad je Bojani Bokorov garantovao zaštitu

mera u tri propisa Republike Srbije. Prvi takav propis je Zakon o državnim službenicima. Reč je o zakonu koji je donet još 2005. godine a poslednji put je menjan 2009. godine i tada su unete neke odredbe koje se odnose na zaštitu uzbunjivača i to je član 23a.

Član je naslovljen sa Dužnost obaveštavanja o sumnji postojanja korupcije i kaže se da je državni službenik ili nameštenik dužan da pismeno obavesti neposredno pretpostavljenog i rukovodioca ako u vezi sa obavljanjem posla dođe do saznanja da je izvršena

radnja korupcije od strane funkcionera, državnog službenika ili nameštenika u državnom organu u kojem radi. Dalje se kaže da takav državni službenik od dana kada je podneo pisanu prijavu uživa zaštitu u skladu sa zakonom. Ova odredba ima dosta nedostataka i nejasnoća. Na primer zaštita se ne nudi službenicima kad opaze korupciju koja nije vezana neposredno za obavljanje njihovih poslova već možda za neki drugi sektor u okviru možda istog ministarstva. Čini mi se da je definicija uska i na drugi način – ako službenik opazi da je neko pokušao da podmiti njegovog kolegu (a još nije došlo do toga da je kolega korumpiran) opet bi se moglo reći da nema zaštite. Nije dovoljno jasno ni na koji se zakon misli kad se kaže – da uživaju zaštitu u skladu sa zakonom. Ova odredba do sada nije ni bila primenljivana u praksi. Takođe je predviđeno da u nekim slučajevima onaj ko zloupotrebi ovo pravo može biti i kažnjen. Kazna je u rangu teže povrede radne obaveze. Drugi propis koji delimično određuje ovu materiju je Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja. Glavna manjkavost je to što ne postoji nikakva garancija da će lice koje obelodani informaciju uživati zaštitu ukoliko postoji jedna od dve situacije – da je dokument označen kao poverljiv ili ukoliko on potencijalno može biti predmet zaštite na osnovu podataka o ličnosti. Mi u stvari imamo zakonsku odredbu koja garantuje da neće pretrpeti štetne posledice onaj ko ni inače ne bi smeo da pretrpi štetne posledice, jer obelodanjuje neki dokument koji bi po prirodi stvari svakome i inače trebalo da bude dostupan. Ova odredba nije delotvorna a u nekim situacijama može da bude kontraproduktivna. U praksi, na ovu odredbu se samo jedanput pozvalo i to je učinio zaštitnik građana Saša Janković za Bojanu Bokorov iz Instituta za onkologiju Vojvodine kad joj je garantovao zaštitu.

Treći zakon je Zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije i tu je odredba o zaštiti uzbunjivača uneta 2010. godine, kada je zakon menjan. Zaštita koja se pruža ovim zakonom je čini se najdelotvornije što trenutno imamo u praksi. Postoje dve vrste zaštite koje su regulisane istim članom – članom 56. Zakona o Agenciji. Na početku se govori da lice na osnovu čije prijave je pokrenut postupak odnosno drugo lice koje daje izjavu ne može zbog toga da snosi teške posledice. Tu je reč o ljudima koji se obrate Agenciji i koji ukažu na to da je neki funkcioner povredio Zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije – na primer da se nalazi u sukobu interesa, da nije prijavio imovinu koju poseduje, da nije preneo upravljačka prava u pravnim licima... Kada Agencija pokrene postupak na osnovu takve prijave onda lice koje je prijavilo uživa zaštitu. Čini mi se da ovde zaštita nije upitna zato što je u svakom slučaju Agencija dužna da štiti anonimnost podnosioca prijave.

Druga stvar koja se uređuje Zakonom o Agenciji za borbu protiv korupcije odnosi se na samu korupciju. Državni službenik koji u dobroj nameri Agenciji podnese prijavu ako opravdano veruje da postoji korupcija u organu u kojem radi ne može zbog toga da snosi posledice. U cilju zaštite ovih lica Agencija pruža neophodnu pomoć u skladu sa zakonom – da Agencija štiti njihovu anonimnost i da bliži propis koji se tiče pomoći određuje direktor agencije. Ni ova norma nije bez mana jer znači da se pomoć pruža samo ljudima koji rade u nekoj javnoj instituciji i koji uoče korupciju koja se odigrala baš u toj instituciji a ne u nekoj drugoj što je preduslov da bi zaštita bila pružena.

(Iz istupa programskog direktora Transparentnosti-Srbija na okruglom stolu Zaštita uzbunjivača u državnoj službi, 5. maja 2011)

Biljana Mraović: Progon uz pomoć kabineta predsednika

Sudiji Biljani Mraović iz Šapca desilo se da je tuži upravo onaj koga je prijavila za korupciju i to uz pomoć onoga kome ga je prijavila. Sudija Mraović tako je postala žrtva poverenja koje je imala u državne organe odakle su joj umesto zašтите stigle, u pravom mafijaškom stilu, anonimne telefonske pretnje da prekine sa onim što je započela.

Biljana Mraović je jedna od sudija koje 2009. godine nisu prošle reizbor što je i bio povod da se pismom obrati predsedniku države Borisu Tadiću. U pismu koje je lično odnela u Narodnu kancelariju tražila je od predsednika države da založi svoj autoritet da bi se razrešile nepravilnosti prilikom reizbora sudija koji nije prošla iako je 24 godine sudija krivičar bez mrlje u karijeri i sa rezultatima koji daleko ispred onih koje su imela neke izabrane sudije. U pismu je pomenula ime čoveka koga smatra odgovornim za korupciju u šabačkom sudu.

„Posle toga, 5. februara 2010, usledio je telefonski poziv na moj mobilni telefon (osim što sam ostavila lične podatke, u pismu predsedniku ostavila sam brojeve fiksnog i mobilnog telefona). Čovek koji se javio počeo je da me ispituje zašto sam navela ime svog kolege sudije (nazvao ga je po nadimku) koga sam prozvala u pismu. Kada sam ga zamolila

da se predstavi on je rekao da zove iz kabineta Poverenika Rodoljuba Šabića i da ne želi da kaže svoje ime. Saopštio mi je, da mi se dobronamerno javlja, kako bi me pripremio da ću zbog tog podneska predsedniku biti tužena. To je bio šok, iako sam 24 godine radila kao sudija krivičar, nisam bila spremna na

„Ako je ovo što mi se desilo pravilo postavlja se pitanje da li posle svega građani smeju da prijave nepravilnosti, zloupotrebe ili malverzacije toliko prisutne u našem svakodnevnom okruženju.“

ovako nešto“, rekla je Biljana Mraović na okruglom stolu Pištaljke.

Narednih dana je, kaže, živela u strahu za sebe i svoju porodicu očekujući da joj se dogodi čak i hapšenje. Uprkos tome, pokušala je da sazna ko stoji iza anonimne pretnje jer je broj sa koga je ona bila upućena ostao na identifikaciji njenog mobilnog telefona.

„Slučaj sam prijavila MUP-u i oni su uz saglasnost tužilaštva izvršili proveru i neosporno utvrdili da broj pripada

nekom od službenika u Generalnom sekretarijatu Predsednika Srbije“, ispričala je sudija Mraović.

Biljanino pismo upućeno predsedniku Srbije, ubrzo, kako joj je i najavljeno u anonimnoj pretnji, postaje predmet tužbe. Ne samo što je neko iz Generalnog sekretarijata tog čoveka obavestio o postojanju pisma nego mu je poslao kompletno pismo.

„Tužena sam za krivično delo klevete od kolege čije sam ime u pismu pomenula. S obzirom da se hvališemo stepenom demokratije koja je kod nas uspostavljena postavljam pitanje gde su moja prava kao građanke kada je reč o pravu na privatnost, na slobodu misli, na slobodu prepiske. U

članu 41. Ustava piše da je tajnost pisama i drugih sredstava komunikacije nepovrediva. Pod nepovredivošću i tajnošću pisma podrazumeva se pravo građana da slobodno i nesmetano komuniciraju putem prepiske te da o tome ne mogu biti obaveštene treća lica – to je jedno, a drugo, kaže da pošiljka mora biti uručena onome kome je poslata.

Podrazumeva se da znam da pisma upućena predsedniku otvara određena služba i da postoji određena procedura. Ali, procedura ne bi trebalo da podrazumeva zloupotrebu“, kaže sudija Mraović.

Poverenik Šabić odlučuje da pokrene istragu u Generalnom sekretarijatu predsednika i utvrđuje da je prekršen Zakon o zaštiti podataka ličnosti zato

što u pismu Biljane Mraović, koje je dostavljeno osobi koja je i podnela tužbu protiv nje, nisu zaštićena imena i podaci pošiljaoca i osoba koja je ona pomenula u pismu. Protiv odgovornog lica podneta je prekršajna prijava, kao i dve krivične prijave protiv nepoznatog lica zbog neovlašćenog prikupljanja podataka i lažnog predstavljanja (ta osoba se u telefonskom razgovoru predstavila Biljani Mraović kao službenik Poverenika).

U aprilu ove godine Prekršajni sud u Beogradu kaznio je u poznatog glumca i savetnika predsednika Tadića Vojislava Brajovića sa 15.000 dinara, pošto je on odgovorno lice u predsedničkom kabinetu. Tužilaštvo, međutim, još nije okončalo istragu o

eventualno krivičnoj odgovornosti nepoznatog službenika Generalnog sekretarijata Predsednika Republike.

U međuvremenu, Biljana Mraović je oslobođena krivice po privatnoj tužbi za klevetu čoveka koga je pomenula u pismu predsedniku Borisu Tadiću, a prozvani sudija se na takvu odluku suda žalio.

Rodoljub Šabić: Zakon nam je neophodan

Čoveku je svojstvena potreba da se pobuni protiv zla i svako organizovano društvo, ako već ne želi da stimuliše tu potrebu, u najmanju ruku tim ljudima treba da omogući status da ne snose nikakve štetne posledice. Činjenica je da mi živimo u društvu sa korupcijom drastičnih razmera i to pokazuju svi relevantni indeksi percepcije korupcije. Svi vidimo to zlo, svi ga pipamo gotovo fizički. Uprkos tome, ja mislim da ne treba da simplifikujemo stvari a to često radimo. Ja ne mislim da je uzbunjivače potrebno samo dovoditi u vezu sa nekim javnim službenikom koji je progovorio o nekoj tajni jer to može biti bilo ko. Drugo, čista je simplifikacija da mi njemu treba da obezbedimo zaštitu koja se pre svega svodi na anonimnost, ja sam upoznao mnoge koji javno govore o tome. Ne žele da budu anonimni. Ono što je svima zajedničko je to da ne žele da snose posledice tog čina. Nije korupcija samo najočiglednija zloupotreba. Korupcija je i kad visoki činovnik počne da zapošljava pripadnike svoje stranke iako za to nema potrebe. Siguran sam da bi mnogi našli opravdanje zašto to nije korupcija ili da na primer ona nije u pitanju kada se radi o onima koji su se dočepali fotelje državnog službenika ili funkcionera a ne rade ništa – dok istovremene troše javne resurse, javni novac.

Tokom svih godina neuspešne borbe za usvajanje zakona najozbiljniji pokušaj i najartikulisaniji predlog koji sam ja video je bio onaj koji je ponudio ombudsman. Tu nije bila reč o specifičnoj zaštiti već je ta zaštita trebalo da bude garantovana svakom čoveku koji se pobunio protiv

zla. To je bilo prilikom poslednjih izmena i dopuna Zakona o slobodnom pristupu informacijama i nije prošao. Umesto njega dobili smo drugi koji je kozmetički. To je recimo isto kao kad bi se u zakonu o saobraćaju napisalo da nećete snositi nikakvu odgovornost ako kao pešak pređete preko zelenog svetla. Takvu zaštitu je kod nas dobio uzbunjivač.

Nama je dakle neophodna zaštita uzbunjivača ali uzbunjivača u najširem smislu te reči. To nisu nikakvi tajnoviti ljudi kojima je potrebna anonimnost – to su vrlo često ljudi koji se ne libe da javno iznesu svoj stav i svoju sumnju a da za to ne snose posledice. Posledice ne moraju

Mi svi zajedno moramo da plediramo na vladu da u dogledno vreme skupštini predloži zakon o zaštiti uzbunjivača. Založićemo autoritet organa na čijem smo čelu – tu pre svega mislim na Agenciju, ombudsmana i sebe

uvek imati pravnu komponentu, one se najčešće manifestuju kao jeziv mobing, kao pritisak jedne sredine koja uopšte ne razume da je čovek uradio nešto korisno i za njih. Osim zakona koji nam je neophodan – potrebno nam je i nešto više od zakona, treba nam društvena atmosfera da se spreče posledice koje sam nabrojao. Svi mi ovde znamo za neke zakone koji su odlični ali se ne primenjuju. Treba nam kontekst koji će omogućiti da

takav zakon bude primenljiv. Onaj ko je digao svoj glas u javnom interesu protiv zla nikakve posledice ne sme da snosi. Nemojmo dasezavaravamo da to može da nam reši samo zakon. Srbija je ratifikovala više međunarodnih dokumenata o borbi protiv korupcije od Slovenije, Srbija je donela više antikorupcijskih propisa od Slovenije, Srbija se učlanila u sve međunarodne asocijacije za borbu protiv korupcije ali to još ne daje rezultate.

Svetska iskustva pokazuju da je ogroman broj korupcijskih afera razotkriven zahvaljujući uzbunjivačima. Da su efikasniji od državnih organa čiji bi to posao trebalo da bude. To već dokazano svetsko iskustvo morali bismo i mi da koristimo u borbi protiv korupcije koju ne vodimo uspešno. Kod nas su uzbunjivači zaštićeni malo više nego na rudimentarnom nivou, samo kozmetički odnosno na proklamativnom nivou. Kako su prošli ljudi koji su se usudili da dignu svoj glas protiv korupcije, kriminala, nepravde, zloupotrebe, neracionalnosti – pa, svi od reda su prošli loše. Mi pozitivnih primera nemamo. Ali, na svu sreću imamo ne mali broj ljudi koji iako znaju da neće uživati nikakvu zaštitu ipak govore javno i meni je čast što se srećem sa takvim ljudima i što sam nekima od njih mogao da pomognem. Međutim, ni jedan sistem ne sme da se zasniva na natprosečno hrabrim ljudima, nama treba više ljudi koji će ukazivati na korupciju. I to je priča o potrebi da gradimo bolji sistem zaštite uzbunjivača.

Američki sistem ima tri snažna zaštitna mehanizma, tri stuba: prvi je ozbiljna zakonska garancija da vam se ne može, zato što ste u dobroj veri otvorili pitanje koje je u službi zaštite javnog interesa, dogoditi ništa loše – kad to kažem mislim na konsekvence koje mogu biti krivičnopravne, radnopravne, administrativno pravne, drugo, američki

sistem ne samo da garantuje da se vama neće dogoditi ništa loše nego „garantuje“ onom ko bi došao na ideju da vam se revanšira, da vam se sveti, da se bavi odmazdom zbog toga o čemu ste progovorili da će mu se desiti nešto loše. Jer krivični zakon predviđa da će krivično odgovarati i to sa zaprećenom kaznom od deset godina zatvora. I treće je finansijska nagrada za uzbunjivača koji je posredstvom sudskih instanci dokazao da je korupcije bilo. E, sad uporedite ovo sa sudbinom naših insajdera pa će vam se pojaviti kiseo osmeh na licu.

Mi pod hitno moramo zakonom zajamčiti prva dva američka rešenja našim uzbunjivačima. Praksa je pokazala da je finansijska naknada izuzetno osetljiva ali je stvar koja na našem prostoru, sa našim kulturnim miljeom verovatno zaslužuje preispitivanje. Kod nas bi možda isplivali cinkaroši, doušnici, plaćenici i ja za nju ne plediram u ovom trenutku. Moji susreti sa insajderima potvrđuju da oni nisu bili materijalno motivisani. Njih je zanimalo da nešto urade u javnom interesu i da zbog toga ne snose posledice.

Mi bismo morali da donesemo ili poseban inicijalni zakon o zaštiti insajdera ili da unesemo više intervencija u nekoliko različitih sfera zakona koji danas pokrivaju zaštitu insajdera. Mi svi zajedno moramo da plediramo na vladu da u dogledno vreme skupštini predloži takav zakon. Založićemo autoritet organa na čijem smo čelu – tu pre svega mislim na Agenciju, ombudsmana i sebe.

(Iz istupa Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti na okruglim stolovima Zaštita uzbunjivača u državnoj službi, 5. maja, i Predlozi za poboljšanje zakonske zaštite uzbunjivača, 13. jula 2011)

Pitanja za zakon o zaštiti uzbunjivača

Piše **Nemanja Nenadić**

Na spisku koji sledi pokušaću da nabrojim nekoliko ključnih pitanja koja bi trebalo da se nađu u budućem sveobuhvatnom zakonskom rešenju za zaštitu uzbunjivača u Srbiji, ili makar da otvorim neka pitanja kojih će taj budući zakon svakako morati da se dotakne i da se prema njima odredi. Spisak svakako nije potpun i trebalo bi ga proširiti jednom kada ovo pitanje dođe na dnevni red onih koji budu radili na zakonskom tekstu.

Koga treba štiti? Aktuelni propisi u Republici Srbiji, koji dotiču ovu materiju, uređuju, u potpunosti ili pretežno, zaštitu lica koja rade u nekom delu javnog sektora. Ako se želi da zakon bude sveobuhvatan, a smatram da je to potrebno, zaštita mora da se odnosi i na zaposlene u privatnom sektoru, kao i na lica koja rade u raznim organizacionim oblicima neprofitnog sektora (udruženja, političke stranke, sportski savezi, verske zajednice itd.).

Na šta treba da se odnosi uzbunjivanje? U najpotpunijem dosadašnjem pokušaju da se predvidi zaštita uzbunjivača (amandman koji je podneo Zaštitnik građana na predlog Zakona o izmenama i dopunama Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja iz 2009), radnja uzbunjivanja mogla se odnositi na sledeće teme: „na postojanje korupcije, prekoračenja ovlašćenja, krivičnog dela, privrednog prestupa ili prekršaja u radu ili u vezi sa radom nekog organa vlasti,

neracionalnog raspolaganja javnim resursima, nezakonitog akta ili postupanja organa vlasti, opasnosti za bezbednost, život i zdravlje ljudi, na prikrivanje ili uklanjanje dokaza o navedenim delima i radnjama, odnosno na mogućnost da do takvih dela ili radnji dođe“. Iako se čini da su najvažnije teme pomenute već u okviru ove definicije, a naročito u delu koji se odnosi na bilo koju radnju koja se može krivično ili prekršajno goniti, spisak verovatno nije potpun. Na primer, čini se da bi pored pomenutog takvu zaštitu trebalo pružiti i u slučajevima kada uzbunjivač ukazuje na povredu normi poslovne etike u postupanju sa klijentima i poslovnim partnerima, na oglašavanje koje vodi pogrešnom zaključivanju o svojstvima i kvalitetu proizvoda i u mnogim drugim situacijama.

Uzbunjivanje u javnom interesu ili rešavanje privatnih problema? Šta god sadržao budući zakon, u njemu mora biti jasno određeno da se zaštita uzbunjivanja pruža kada se ono vrši u javnom interesu, to jest, da ova zaštita nije zamena za rešavanje individualnih problema na radnom mestu (npr. situacije u kojoj je zaposleni preopterećen poslom dok njegove kolege iz susedne kancelarije planduju ili situacije u kojoj zaposlenom nije povećana plata ili nije unapređen a misli da bi trebalo da bude). Naravno, pitanje rešavanja privatnih problema može biti vezano i za neke probleme čije je rešavanje u javnom interesu (npr.

ako zbog toga što je jedan zaposleni preopterećen organ vlasti ne može u roku da završi predmete građana koji su mu se obraćali). U skladu sa tom činjenicom, da se uzbunjivanje vrši u javnom interesu, treba kreirati i druge norme zakona.

Kakva treba da bude zaštita? Zaštita uzbunjivača podrazumeva da on ne sme doživeti odmazdu od pretpostavljenh, kolega ili nekog trećeg, *zbog toga* što je podigao glas, bilo interno (u okviru organa vlasti ili firme), bilo eksterno (obraćanjem spoljnom nadzornom organu ili medijima). Naravno, to ne znači ni da je uzbunjivaču sve dopušteno ili da poslodavac ni u kojem slučaju ne sme da naudi njegovim interesima. Na primer, zaštita ne znači da uzbunjivač sme da ucenjuje poslodavca (ne)iznošenjem činjenica i slično kako bi ostvario za sebe neke koristi i svakako ne znači da uzbunjivač ne bi smeo da bude otpušten ukoliko načini neku povredu radne dužnosti *zbog koje se i drugi zaposleni redovno kažnjavaju na isti način*, na primer, ukoliko zloupotrebi bolovanje ili zato što ima veoma slab radni učinak.

Ko treba da pruži zaštitu? U osnovi, zaštita uzbunjivača bi trebalo da bude posao suda, kako u pogledu prava koja proističu iz radnih odnosa, prava koja proizlaze iz ugovornog odnosa ili prava na naknadu štete. Naravno, imajući u vidu da je sudska zaštita u Srbiji često veoma spora, trebalo bi predvideti mogućnost da se uzbunjivači za pomoć obrate i drugim organima – npr. Zaštitniku građana kada je u pitanju postupanje organa uprave, Agenciji za borbu protiv korupcije kada se uzbunjivanje odnosi na primenu nekog od propisa koje taj organ nadzire, inspekcijским organima

kada se uzbunjivanje odnosi na neku stvar iz njihove nadležnosti (npr. tržišnoj ili inspekciji koja se stara o bezbednosti na radu), a takav organ bi onda mogao da deluje upozorenjem, nalogom, privremenom merom ...

Primat internog uzbunjivanja. Treba na svaki način stimulisati da se uzbunjivanje prvo vrši „unutar kuće“, kad god je tako nešto moguće i zakonom dopušteno (npr. krivična dela i ugrožavanje bezbednosti ljudi treba odmah prijaviti spoljnim subjektima). U tom smislu, svaki organ vlasti, firma i subjekt neprofitnog sketora morao bi da ima određeno lice kojem se zaposleni može obratiti na pouzdan način i sa kojim se može posavetovati. Tek ako takav mehanizam nije primeren, ne postoji ili ne funkcioniše u praksi, trebalo bi pristupiti spoljnom uzbunjivanju.

Postupanje u dobroj veri. Uzbunjivač mora da i sam bude svestan da bi uživao zaštitu. Dakle, on treba da bude uveren da je ono što predstavlja istinita i potpuna informacija i da učini sve razumne provere koje ga neće ugroziti kako bi to utvrdio. I ni u kojem slučaju ne sme svesno saopštavati netačne ili nepotpune podatke (odnosno, može ali u tom slučaju ne može da računa na zaštitu).

Nagrada? Potpuno je logično da zaposleni koji uzbunjivanjem doprinese otklanjanju problema koji postoji bude ne samo zaštićen od štetnih posledica već i nagrađen zbog toga što je digao glas. Takvu nagradu treba da dobije od svog poslodavca, i ona treba da bude primerena činu (pohvala, sitan dar, novčana nagrada, unapređenje itd.), ali se svakako ne

može unapred definisati njen vid i obim. Međutim, valja svakako razmisliti i o tome da li će zakonom biti uneta i neka norma koja će otvoriti prostor za stimulisanje uzbunjivanja na koje lica koja saopštavaju informacije u javnom interesu mogu računati unapred. Postoji više mogućih koncepata. Prvi bi mogla da bude nagrada „poštenom nalazaču“, to jest onome ko je sprečio da budžetu bude naneta šteta ili pomogao da se ona umanjuje. Drugi koncept bi podrazumevao aktivno učešće uzbunjivača u „potrazi za izgubljenim javnim resursima“ – podnošenje tužbe protiv onoga ko je načinio prevaru i uzimanje dela od nadoknađene štete (nešto poput *qui tam* koncepta u SAD). Primena ovih koncepata je problematična iz raznih razloga, počev od tehničkih, preko finansijskih do moralnih), a znatno više u situacijama kada se uzbunjivanjem sprečava neka šteta koju je teško proceniti novčano. Međutim, to ni u kojem slučaju ne znači da bi koncept trebalo unapred odbaciti, već da treba razmisliti o njegovim koristima i nedostacima.

Odnos sa drugim propisima. Kakav god da bude Zakon on mora da bude usaglašen sa drugim propisima. Ukoliko je potrebno da se neki od tih propisa menja kako bi se Zakon uveo u pravni sistem zemlje, onda to treba učiniti uporedo, kako se ne bi stvorio još veći haos u veoma narušenom jedinstvu pravnog poretka Republike Srbije. Čini se da je naročito važno ovaj Zakon staviti u pravi odnos sa Zakonom o tajnosti podataka, Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja i Zakonom o radu, ali i sa mnogim drugim o čemu bi trebalo voditi računa tokom pisanja i naročito tokom javne rasprave i konsultacijama sa svim zainteresovanim subjektima.

**Autor je programski direktor
Transparentnosti – Srbija**

Uzbunjivači u privatnom sektoru kod nas su zaposleni i mali akcionari iz privatizovanih preduzeća. Savet za borbu protiv korupcije najviše primedbi dobija od ljudi koji žele da pokažu da je privatizacija urađena tako da su oni oštećeni, a predstavnici sindikata žele da ukažu da su im sindikalna prava ugrožena. Savet se trudi da dobije odgovore, a primedbe prosleđuje nadležnim institucijama, koje u 30 odsto slučajeva nisu ništa odgovorile. Umesto da je proces privatizacije bio transparentan i da se ispitivalo ko je vlasnik, kako bi bilo izvršeno restruktuiranje i ekonomski rast, to se nije desilo. Umesto da proces privatizacije bude transparentan i omogućiti da se dođe do novog vlasnika koji bi oporavio preduzeće, išlo se u privatizaciju po svaku cenu, a firme su kupovane ne zbog posla, već zbog lokacija i drugih koristi. Ipak, ima mnogo primera uspešne privatizacije - pravih vlasnika, čiji su interesi u suštini isti sa interesima radnika.

*(Član Saveta za borbu protiv korupcije
Danilo Šuković na okruglom stolu
Zaštita uzbunjivača u privatnom
sektoru, 22. juna 2011)*

Bojana Bokorov: Liste čekanja smrti

„Ako sam i jedan život spasla, što mi je i obaveza po Hipokratovoj zakletvi, neću žaliti zbog svojih muka“.

Ovim rečima počela je svoje svedočenje na okruglom stolu Pištaljke doktorka Bojana Bokorov, radiolog koja je otkrila da se u Institutu za onkologiju Vojvodine u Sremskoj Kamenici trguje listama čekanja na zračenje. Stranim pacijentima davana je prednost u odnosu na domaće osiguranike jer su lekari i Institut od njih imali dodatnu zaradu. Doktorka Bokorov je zbog svog istupanja u javnosti bila izložena šikaniranju od strane svojih pretpostavljenih a njenim kolegama bilo je čak zabranjeno da sa njom komuniciraju. „Od oko 6.000 obolelih pacijenata u Vojvodini koji čekaju na radioterapiju njih čak 3.500 zbog malih kapaciteta i trgovine listama čekanja u Institutu ne dobije šansu da se leči. Uprkos tragičnoj situaciji, u martu 2009. počeli smo sa zračenjem pacijenata iz drugih država, uglavnom iz bivše Jugoslavije. Liste čekanja na kojima su bili naši pacijenti su jednostavno nestale, odnosno na njihovim mestima našli su se pacijenti iz inostranstva. Stvar je u tome što su ti pacijenti plaćali i što su moje kolege težile velikoj zaradi. Tako je bilo do 1. januara 2010. godine kada je ovakvo ponašanje zabranio ministar

zdravlja i najavio da će se od zarađenog novca kupiti novi aparati za zračenje što se nije dogodilo. Strani državljani su nastavili da dolaze kao veze ovog ili onog lekara ili uglednika ili kao hitni slučajevi. Za ovakvo ponašanje finansijska dobit je bila presudna“, rekla je doktorka Bokorov. Ona je obavestila javnost i o tome da se pacijentima putem medija obećavalo zračenje na novim mašinama sofisticiranim metodama koje štite zdravo tkivo a da su umesto toga zbog preopterećenosti zračeni na starim aparatima. Pacijenti su držani u ubeđenju da primaju najsavremeniju i najprecizniju terapiju koju su plaćali od 3.000 do 5.000 evra.

„Liste čekanja su postajale sve duže i duže. Nazvali smo ih liste čekanja smrti jer u onkologiji nema mesta za čekanje. Tri nedelje nakon postavljanja dijagnoze karcinoma mora se početi sa citostaticima ili zračenjem. Raspoložem imenima pojedinih domaćih osiguranika koji su preskakali liste čekanja za oko 1.500 evra. Drugi su međutim, čekali više od šest meseci. Kada bi ih zvali da posle tog vremena dođu na zračenje saznavali smo da su mrtvi“, svedočila je dr Bokorov.

U isto vreme na nepravilnosti ukazuje i mlađa koleginica doktorke Bokorov Vanja Karađinović koja odbija da dalje tako radi. Zbog represije kojoj je bila izložena posle svog istupanja mlada doktorica je ubrzo dala otkaz i otišla da radi u Crnoj Gori, a za njom i još neke njene kolege. Mlada lekarka ubrzo tuži Institut zbog neprijatnosti kojima je bila izložena ali sudski proces, u kome se doktorica Bokorov i još neke kolege pojavljuju kao svedoci, se ispostavlja kao farsa a sudija u procesu priznaje da sabotira suđenje svojim nedolaskom jer „ne želi da umre u 41. godini“

„Niko od medija našu priču nije želeo da objavi, to je bila zabranjena vest. Posle mog obraćanja Odboru za zdravlje i porodicu 22. jula kada sam se prvi put obratila poslanicima u skupštini i javnosti i opisala događaje u Sremskoj Kamenici protiv mene počinje pravi linč, ali nastavljam dalje. Nakon obraćanja ministru zdravlja (poslala sam mu preko 12 pisama na koja nikada nije odgovorio) obratila sam se Zaštitniku građana Saši Jankoviću koji me je zaštitio. On je poslao pismo ministru zdravlja i mom direktoru prof. dr Dušanu Jovanoviću. Posle istupanja u javnosti na poslu su me optužili da Institutu urušavam ugled. Zaboga, aparati su kupljeni od vojvođanskog novca (strani državljani u tome nisu učestvovali) tako da pacijenti iz inostranstva ne mogu da imaju prednost u lečenju u odnosu na državljane Srbije. Naši građani nisu dočekali zračenje – umrli su ne stigavši na red. Ja sam poslala imena umrlih ljudi koji su bili na listi čekanja ali nisu dočekali lečenje.

I pored toga što me je Saša Janković

zaštitio ja sam od mog direktora dobila tri upozoravajuća pisma u kojima mi preti disciplinskom komisijom. Kažu mi da se posle pet disciplinskih komisija dobija otkaz. Poslednje što je moj direktor učinio bilo je da mi smanji platu“, navodi Bokorov.

Ona je zbog svega navedenog zatražila od Osnovnog suda u Novom Sadu da je premesti na drugo radno mesto koje podrazumeva i manju platu samo da bi se zaštitila od pritisaka kojima je izložena. Sud dva puta odbija ovaj njen zahtev a onda neosnovano nalaže da plati nepostojeće takse u iznosu od 295.000 dinara. Tako se u progon Bojane Bokorov uključuje i sud.

Pritisak javnosti ipak daje rezultat pa tako u julu sa sednice Odbora za zdravlje Skupštine Srbije novi ministar zdravlja Zoran Stanković obećava da će zaštititi doktoriku Bokorov i da će se sprovesti istraga o njenim navodima. Međutim, posle sastanka održanog 18. avgusta, Bojana Bokorov saopštava da joj je ministar pretio krivičnom prijavom. Stanković, s druge strane, tvrdi da doktorica ne govori istinu i tvrdi da postoji službena beleška koja će pokazati ko je u pravu. Odmah potom Pištaljka poziva ministra i ministarstvo da objave službenu belešku o kojoj ministar govori. Pre odgovora, međutim, stiže priznanje ministra Stankovića da je istraga utvrdila da je doktorica Bokorov govorila istinu o trgovini listama smrti u Kamenici. Nekoliko dana kasnije stiže i odgovor ministarstva da te beleške koja bi otkrila ko ne govori istinu i da li je ministar pretio doktorici Bokorov – jednostavno nema.

Stiven Kon: Jedan mogući zakon o uzbunjivačima

Ohrabriti uzbunjivače, zaštititi njihov identitet i sprečiti odmazdu osnovne su odrednice modela zakona o uzbunjivačima koji je na predlog Pištaljke napisao Stiven Kon, izvršni direktor Nacionalnog centra za uzbunjivače (National Whistleblowers Center) iz Vašingtona. Ovaj model zakona, zapravo konture mogućeg zakona o zaštiti uzbunjivača, zasniva se na američkom iskustvu u otkrivanju poreskih prevara. Posle višedecenijskog iskustva sa zakonima o uzbunjivačima, u praksi u Sjedinjenim Američkim Državama prihvaćeno je da je finansijska nagrada najbolji način da se uzbunjivači ohrabre da saznanja o prevarama podele sa vlastima, a da su vlasti dužne da obezbede zaštitu duvačima u pištaljku, uključujući i skrivanje njihovog identiteta.

Kon je kao direktan povod za ovakav model uzeo slučaj Bredlija Birkenfelda, uzbunjivača koji je bio zaposlen u švajcarskoj banci UBS i koji je 2005. otkrio da ta velika banka i njeni američki klijenti krše zakone. Birkenfeld je dve godine kasnije spisak sa nekoliko hiljada imena američkih državljana koji su imali tajne račune u Švajcarskoj predao američkoj poreskoj službi, koja je ocenila da se radi o jednoj od najvećih utaja poreza u istoriji, vrednoj 20 milijardi dolara. Zahvaljujući Birkenfeldu, naplaćen je porez u iznosu od nekoliko stotina miliona dolara, dok je UBS američkoj državi platio 780 miliona dolara odštete.

Ako bi Srbija usvojila zakon sličan ovom koji predlaže Kon, Poreska uprava bi mogla da otkrije nezakonite račune srpskih državljana u drugim zemljama, da tako spreči dalju utaju poreza i u zemlju vrati novac. Bankari i zaposleni u finansijskim institucijama u takozvanim poreskim utočištima mogli bi srpskim državnim organima da dostave informacije o tajnim računima, da ostanu anonimni i da za pomoć u naplati poreza dobiju nagradu.

Zakon o uzbunjivačima u oblasti poreza

Uopšteno. Specijalni tužilac, prema propisima koji mu to omogućuju, ovlašćen je da isplaćuje novčane iznose koje smatra neophodnim za:

otkrivanje neplaćanja poreza ili
(2) otkrivanje, privođenje pravdi i kažnjavanje lica koja su prekršila domaće poreske zakone ili su se zaverili da to urade ili
(3) otkrivanje neprijavljene ili utajene imovine u stranim bankama ili u

drugim stranim entitetima kojom se krše zakoni ili podzakonska akta o prihodima ili koja se koristi kako bi se bilo kom poreskom obvezniku pomoglo da umanjí poresku obavezu ili da u potpunosti izbegne plaćanje poreza. Svaki iznos koji bi mogao biti isplaćen u skladu sa ovim stavom biće isplaćen od iznosa naplaćenog na osnovu pružene informacije, a svaki tako prikupljen iznos biće dostupan za takva plaćanja.

Nagrade za uzbunjivače.

Uopšteno. Ako Specijalni tužilac (ili bilo koji drugi zastupnik države) pokrene krivični, parnični, administrativni ili sudski postupak (uključujući i nagodbu) opisan u pododeljku (a) zasnovan na informaciji na koju je državnim organima ukazao pojedinac (ili „uzbunjivač“), taj pojedinac će, u skladu s paragrafom (2), dobiti nagradu u vrednosti od najmanje 15 odsto, ali ne više od 30 odsto prikupljenog iznosa (uključujući kazne, parnične ili krivične novčane kazne, kamatu, dodatak na porez i dodatne iznose) na osnovu tog postupka (uključujući i povezane postupke) ili od bilo koje nagodbe u vezi sa tim postupkom. Odluka o visini takve nagrade od strane Kancelarije za uzbunjivače zavisice od mere u kojoj je pojedinac doprineo takvom postupku.

(2) Poverljivost. Specijalni tužilac (ili bilo koji drugi zastupnik države) zaštitice identitet bilo koje osobe koja dostavi informacije u vezi sa paragrafom (b) (1) u punoj meri koju predviđa zakon. Informacije se mogu dostaviti anonimno, ali anonimnu prijavu u ime pojedinca mora dostaviti advokat, koji pod zakletvom mora da potvrdi istinitost dostavljenih informacija. Pre nego što se izvrši isplata anonimnom uzbunjivaču, Kancelarija za uzbunjivače će potvrditi da je anonimni uzbunjivač kvalifikovan za dobijanje nagrade.

(3) Međunarodna bankarska tajna. Inostrani državljani mogu da dostavljaju informacije prema ovoj odredbi i da dobiju nagrade predviđene njom. Nijedan zakon, pravilo ili propis kojim se državi zabranjuje da otkrije identitet poreskog obveznika koji ima imovinu u drugoj državi, a koji o toj imovini nije obavestio matičnu državu, ne može se primenjivati.

(4) Alternativni pravni lek. Nagrade predviđene ovim zakonom biće isplaćivane na osnovu svih novčanih

ili drugih sredstava koja prikupi bilo koja grana vlasti i biće isplaćene ako Specijalni tužilac, Kancelarija za uzbunjivače ili neki drugi deo vlasti pokrene postupak ili primeni zakone, pravila ili propise izvan poreskih zakona da prikupi bilo koja novčana sredstva ili drugu vrstu imovine, uključujući krivične postupke, ali ne samo njih.

(5) Nagrada u slučaju da je doprinos uzbunjivača manje bitan.

Uopšteno. U slučaju da Kancelarija za uzbunjivače oceni da je postupak opisan u paragrafu (1) uglavnom zasnovan na otkrićima u vezi sa izvornom informacijom pojedinca, Kancelarija za uzbunjivače može dati nagradu u iznosu za koji smatra da je prikladan, ali u svakom slučaju ne više od 10 odsto prikupljenog iznosa (uključujući kazne, kamate, dodatke na porez i dodatne iznose) na osnovu tog postupka (uključujući povezane postupke) ili od bilo koje nagodbe u vezi sa tim postupkom, uzimajući u obzir značaj pojedinčeve informacije i ulogu takvog pojedinca i bilo kog pravnog zastupnika takvog pojedinca u doprinosu tom postupku.

(B) Informacija neće biti smatrana izvornom ako ju je pojedinac dobio na osnovu sudskog ili administrativnog saslušanja, iz izveštaje Vlade, saslušanja, revizije ili istrage, ili iz medija, osim ako pojedinac nije prvobitni izvor te informacije.

(v) **Umanjenje ili uskraćivanje nagrade.** Ako Kancelarija za uzbunjivače oceni da je zahtev za isplatu nagrade koji je podnelo bilo koje lice podnela osoba koja je planirala i inicirala akte koji su doveli do neplaćanja poreza ili akte opisane u pododeljku (a) (2), onda Kancelarija za uzbunjivače može tu nagradu da umanjiti. Ako je to lice osuđeno za krivično delo u vezi sa ulogom opisanom u prethodnoj rečenici, Kancelarija za uzbunjivače će odbiti da isplati nagradu.

(g) Žalba na odluku o nagradi. Na svaku odluku u vezi sa nagradom može se, u roku od 90 dana od te odluke, uputiti žalba nadležnom Sudu (a Sud će imati nadležnost u vezi s tim pitanjem). Žalba se može uputiti i u roku od 180 dana od dana kada je okončan postupak opisan u paragrafu (b) (1). Ako neosnovano uskrati nagradu, država će platiti podnosiocima žalbe prihvatljive naknade za pravno zastupanje i troškove naknade u žalbenom postupku. Zahtev za sudsku reviziju može se podneti javno ili na način koji pruža razumnu zaštitu identiteta uzbunjivača.

Ograničenja u vezi sa podnošenjem žalbe. Pravo pojedinca da podnese žalbu po ovom zakonu i da Specijalnom tužiocu ili Kancelariji za uzbunjivače dostavi obaveštenja koja pokazuju navodne prekršaje, ne može se ograničiti ugovorom, pravilima ili propisima. Nijedan propis poslodavca, ugovor, dogovor (uključujući dogovor o otpremnini, sporazumni raskid radnog odnosa, dogovor o arbitraži) ili politika postupanja ne može se primeniti tako da utiče na pravo bilo kog pojedinca da podnese žalbu na osnovu ovog zakona.

(d) Primena pododeljka (a).

Pododeljci (a) (1) i (a) (2) biće primenjivi na bilo koji postupak: (A) prema bilo kom poreskom obvezniku, ali u slučaju pojedinca samo ako bruto prihodi tog pojedinca prelaze 200.000 američkih dolara po godini, ili (B) ako porez, kazne, kamate, dodaci na porez i dodatni sporni iznosi prelaze 1.000.000 američkih dolara. (2) Dodatna pravila.

(A) Ugovor nije neophodan. Za dobijanje nagrade po odredbama iz ovog pododeljka nije potreban nikakav ugovor sa Specijalnim tužiocem, Kancelarijom za uzbunjivače ili Vladom. (B) Zastupanje. Svaki pojedinac opisan u paragrafima (1) i (2)

može imati pravnog zastupnika. (V) Dostavljanje informacija. Nikakva nagrada ne može biti isplaćena po ovom pododeljku na osnovu informacije dostavljene Specijalnom tužiocu ili Kancelariji za uzbunjivače ako ta informacija nije dostavljena pod pretnjom kazne za lažno svedočenje.

Sprečavanje odmazde. Niko ne može biti žrtva diskriminacije ili odmazde (uključujući gubitak radnog mesta ili primanja) zbog toga što je podneo zahtev po ovom zakonu, dostavio Specijalnom tužiocu ili Kancelariji za uzbunjivače informaciju, pomogao u istrazi ili optuživanju bilo kog dela, svedočio u postupku po ovom zakonu ili na drugi način pomogao u primeni ovog zakona. Pravo pojedinca da podnese zahtev po ovom zakonu i da Specijalnom tužiocu ili Kancelariji za uzbunjivače dostavi informaciju koja pokazuje navodne prekršaje ne može se ograničiti ugovorom, pravilom ili drugim propisom. Ako bilo ko navede da je žrtva diskriminacije ili odmazde:

Specijalni tužilac ili Kancelarija za uzbunjivače mogu pokrenuti pravni postupak da zaštite uzbunjivača, uključujući, ali ne samo, postupak naveden u potparagrafu (2) ovog stava i (2) Uzbunjivač može podneti tužbu sudu tražeći prekidanje diskriminatornog postupka ili čina odmazde. Ako sud nađe da je uzbunjivač bio žrtva diskriminacije ili odmazde, sud će naložiti tuženom da prekine s prekršajem, da uzbunjivača vrati na njegov/njen raniji položaj, da nadoknadi izgublenu zaradu, povрати sve povlastice, plati odštetu ili štetu i nadoknadi sve razumne troškove i honorare advokata. Sud može narediti tuženoj strani da isplati tri puta veći iznos odštete, ako sud nađe da je odmazda ili diskriminacija činjena namerno i sa zlom namerom. (3) Zahtev po ovom pododeljku mora se

podneti u roku od dve godine od navodnog postupka diskriminacije ili odmazde, ili u roku od 180 dana od okončanja postupka u vezi sa zahtevom uzbunjivača od strane Specijalnog tužioca ili Kancelarije za uzbunjivače, koji god od ova dva je kasniji.

(4) Ova odredba primenjuje se na svaki zahtev koji podnosi uzbunjivač koji osnovano veruje da je došlo do kršenja potparagrafa(a), bezobziradaliće Specijalni tužilac ili Kancelarija za uzbunjivače otkriti kršenje paragrafa (a) ili uspešno okončati postupak po paragrafu (b).

(5) Nijedan uzbunjivač ne može biti tužen za klevetu ili slična dela na osnovu informacije koju dostavi Specijalnom tužiocu ili Kancelariji za uzbunjivače u vezi sa odredbama o otkrivanju u ovom zakonu, ili na osnovu bilo koje žalbe na uskraćivanje nagrade.

(6) Uzbunjivač može podneti zahtev sudu protiv Specijalnog tužioca ili Kancelarije za uzbunjivače kako bi osigurao da njegov identitet bude zaštićen u punoj zakonskoj meri. Ako bi identitet uzbunjivača bio namerno i sumišljajem dostavljen javnosti ili nekome u javnosti, i ako bi uzbunjivač kao direktnu posledicu toga trpeo stvarnu i dokazivu štetu, uzbunjivač može podneti zahtev za odštetu od lica koje je objavilo njegov ili njen identitet ili od Vlade ili od oboje. Specijalni tužilac će preduzeti mere protiv bilo kog državnog službenika koji objavi, ili dovede do objavljivanja, identiteta bilo kog uzbunjivača koji je u poverljivom ili anonimnom statusu, a koji je dostavio informacije u skladu s ovim zakonom.

(ž) Kancelarija za uzbunjivače. Specijalni tužilac imenovaće Direktora koji će upravljati Kancelarijom za uzbunjivače. Ta Kancelarija će biti odgovorna za primanje prijave od uzbunjivača po ovom zakonu, za administrativno presuđivanje u vezi sa ovim prijavama, za istraživanje navoda koje dostavljaju uzbunjivači, za

koordinaciju navedenih istraga sa drugim državnim organima i za preduzimanje mera za primenu ovog zakona. Direktor Kancelarije biće zadužen za sve početne odluke u vezi sa procenom da li je uzbunjivač kvalifikovan za nagradu i za iznos te nagrade. Na odluke Direktora može se uputiti žalba Specijalnom tužiocu. Na konačnu odluku Specijalnog tužioca može se uputiti žalba sudu. Direktor će takođe:

Raditi sa međunarodnim organizacijama, stranim vladama i drugim telima kako bi obezbedio da odredbe o nagradi iz ovog zakona budu dobro poznate međunarodnoj bankarskoj zajednici i

(2) Napraviće zajedničke radne grupe, kako je svrsishodno, kako bi obezbedio da navodi uzbunjivača budu potpuno i dobro istraženi i

(3) Uz pismenu saglasnost Specijalnog tužioca, omogućiće uzbunjivaču imunitet od krivičnog gonjenja. Takav imunitet mora da odobri i predstavnik Tužilaštva i

(4) Objaviće pravila za postupanje u programu nagrađivanja uzbunjivača.

(5) Sarađivaće u istrazi/istragama drugih međunarodnih organizacija ili stranih vlada u vezi sa nelegalnim međunarodnim bankarskim aktivnostima.

(z) Finansiranje Kancelarije za uzbunjivače. Rad Kancelarije za uzbunjivače finansiraće se iz budžeta Specijalnog tužioca. Međutim, 5% svih sredstava koja država dobije na osnovu informacija koje državi dostave uzbunjivači, kako je navedeno u paragrafu (b) ovog zakona, biće namenjeno za operativne troškove Kancelarije.

Pravilo o neisključivanju. Prava i pravni lekovi ovde navedeni ne mogu se odbaciti bilo kojim privatnim ugovorom ili sporazumom o arbitraži, a ne mogu se isključiti od drugih prava i pravnih lekova koje uzbunjivaču pružaju drugi zakoni, pravila, propisi ili sindikalni ugovori.

(k) Obaveštenja. Svaka bankarska i finansijska institucija postaviće javna obaveštenja o pravima i pravnim lekovima iz ovog zakona, uključujući obaveštenja o odredbama u vezi sa nelegalnim računima u stranim bankama.

(l) Javna obaveštenja. Kancelarija za uzbunjivače će svake godine objavljivati sledeće informacije – (1) broj podnetih prijava, (2) broj prijava na osnovu kojih je započet formalni postupak, (3) visinu sredstava koja su povraćena na osnovu, ili u vezi sa, prijavama uzbunjivača po ovom zakonu, (4) iznos nagrada isplaćenih uzbunjivačima po ovom zakonu, (5) koliko je zakonski moguće, identitet svih osoba od kojih je naplaćen porez ili poreske kazne, (6) broj žalbi na konačne odluke Specijalnog tužioca ili Kancelarije za uzbunjivače. Svako javno obaveštenje će u razumnoj meri obezbediti zaštitu identiteta uzbunjivača, osim ako uzbunjivač nije dozvolio da njegov ili njen identitet bude objavljen.

Ivan Ninić: Najmlađi srpski uzbunjivač

Najmlađi srpski duvač u pištaljku Ivan Ninić je kao srednjoškolac otkrio mahinacije u Domu učenika srednjih škola, a danas kao student prava smatra da je u to vreme imao sreće jer je poznavao proceduru.

„To je kod nas najveći problem: uzbunjivači ne poznaju procedure pa rade naopako. Recimo, prvo se, bez dokaza u ruci, obrate medijima. Da sam ja tako uradio odmah bi me žigosali. Zato je važno prvo pribaviti papire, to jest dokaze, i to pokazati onome ko je nadležan da to vidi. I treba biti uporan, povlačeći poteze prema redosledu“, napisao je Ninić za Politiku.

On je kao učenik srednje pravno birotehničke škole bio abonent učeničkog doma u čijih je pet objekata bilo smešteno 1.100 učenika. Pored troškova stanovanja i ishrane učenici tih domova plaćali su svakoga meseca i po sto dinara za abonentsku knjižicu bez koje nisu mogli da dobiju obrok u menzi iako su obrok platili. Ninića je zainteresovalo zašto učenici plaćaju posebno abonentsku knjižicu i od uprave doma ubrzo dobio odgovor da „tako mora“. Rečeno mu je da je to nalog generalnog direktora svih domova. Informaciju gde godinama ide novac koji đaci uplaćuju za abonentsku knjižicu Ninić je potom pismom potražio od direktora koji mu je ubrzo odgovorio da je u pitanju „pedagoška mera“ jer će se đaci odgovornije odnositi prema knjižicama ako ih plate.

Nekako u isto vreme (2005) na snagu je stupio Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja pa je Ivan po tom zakonu zatražio od ministarstva finansija i ministarstva prosvete izveštaj o budžetskoj kontroli doma. Odgovor, naravno, nije dobio, pa je pomoć

„Kada rezimiram sve što mi se kao srednjoškolu dešavalo mogu da kažem da sam imao sreću da je postojao zakon o slobodnom pristupu informacijama i da sam ja to znao. Da nije bilo zakona ne bih imao pristup podacima i birokratski aparat bi me ugušio.“

potražio od Poverenika za informacije od javnog značaja. U odgovoru koji je dobio navedeno je da abonentske knjižice đacima treba da se dele besplatno. Ninić ubrzo o tome obaveštava budžetsku inspekciju koja potom u nenajavljenoj kontroli zatiče službenike kako đacima naplaćuju besplatne knjižice. Inspekcija podnosi krivične prijave protiv šest rukovodilaca domova, suđenje je posle niza otkazivanja konačno završeno ove godine, đacima je vraćeno oko 2,3 miliona dinara a odgovorni su morali da plate novčane kazne.

Ninićeva borba nije prošla bez posledica. Na konkursu ministarstva prosvete za učeničku stipendiju odbijen je iako je bio odličan učenik, a stipendiju su dobili kandidati sa slabijim rezultatima od njegovih. Na Ninića, međutim, sve što mu se dešava deluje podsticajno pa nastavlja da duva u pištaljku i istražuje gde završava famozni đачki dinar, tačnije 2000 dinara po učeniku godišnje. Opet koristi sve mogućnosti date zakonom i dobija na uvid kopije završnih računa škole iz kojih se vidi da direktor godišnje u jednoj beogradskoj kafani ostavlja više od milion dinara. U školu opet ubrzo dolazi inspekcija koja otkriva je nenamenski potrošeno sedam i po miliona dinara.

Ninić i danas, kao student prava, nastavlja da uzbuđuje javnost otkrićima korupcije i na najvišem državnom nivou od kojih su mnoga objavljena i na sajtu Pištaljka. Njegovo pojavljivanje u javnosti i angažman nedavno su bili povod da Ninić postane predmet policijske obrade. O tome da su na Ninićevu kućnu adresu dolazila dva lica sa službenim legitimacijama i raspitivala se o njegovom poslu i navikama, Pištaljka je obavestila javnost. Odgovor je, naravno, bio da u policiji nema nikakvih podataka da je Ninić predmet istrage ili praćenja.

Zorana Marković: Kako smo se izborili za Pravilnik

Jedna od važnih nedovršenih priča u Srbiji je pitanje besplatne pravne pomoći koja se često vezuje i za zaštitu uzbunjivača. Ja ne mogu da prihvatim tezu da je korupcija postala način života jer to implicira da smo svi korumpirani. Ja mislim da nismo. Mi imamo problem sistemske korupcije u Srbiji. To je velika razlika. Mi imamo problem sa ljudima koji su zloupotrebili svoja ovlašćenja i koji ih zloupotrebljavaju zbog toga što proteklih godina i u proteklim decenijama nije bilo adekvatnog mehanizma koji bi ih sprečio i sankcionisao. To je problem. Zašto je on sistemski, zato što se raširio na državne organe koji odlučuju o politici države, donose propise, odlučuju o pravima i obavezama koje mi kao građani imamo. Proteklih godina uspeli smo da stvorimo demokratsku državu i borimo se da stvorimo demokratske institucije i hajde onda da ih stvaramo do kraja. Da bismo to uradili moramo da znamo šta smo sve od institucija osnovali, zašto one rade, šta one rade – kakva je tačno njihova nadležnost i o čemu mi zapravo pričamo. Na ovome insistiram zato što iskustvo Agencije koja postoji tek četrnaest meseci – pokazuje da postoji velika zbrka oko toga šta zapravo jeste zaštita uzbunjivača.

Nekako se smatra da svako ko podnese prijavu treba da bude zaštićen zato što veruje da je u pitanju korupcija. Mi

moramo da napravimo razliku između toga šta je tu korupcija, šta je koruptivno ponašanje. Koruptivno ponašanje samo po sebi implicira da je to radnja koja se ponavlja od onoga što je prosto naše nezadovoljstvo, što se nama ne dopada, do onog što je ugrožavanje životne

Možemo da iniciramo stvaranje nekog fonda na nivou države možda zajedno sa civilnim sektorom, to bi bio fond iz koga bi se finansirali i pomagali ljudi koji prijavljuju korupciju

sredine, ugrožavanje života ljudi – dakle, ne mora nužno da potpada pod pitanje zaštite uzbunjivača. Ali svako to pitanje je važno vratiti u zakonski okvir, ako je ugroženo zdravlje, ako je ugrožena životna sredina, bezbednost – treba da postoji mehanizam koji će to da koriguje. Ako se radi o ličnom nezadovoljstvu, treba da postoji mehanizam koji će da preispita te navode. Ali, zaštitu u statusu uzbunjivača u krivičnom postupku dobiće onaj ko pruži one informacije, ko dakle u dobroj veri prijavi nešto što jeste koruptivno ponašanje.

Nemojte onda da pravimo pitanje oko

toga zašto nismo svakom ko nam se obratio pružili zaštitu. Izuzetno mi je važno da jasno i precizno definišemo o čemu se radi. Potpuno se slažem da možda nije idealno rešenje kada se kaže da zaštitu uzbunjivača uživaju državni službenici odnosno zaposleni u javnim institucijama, dakle u institucijama čiji je osnivač Republika Srbija. To naravno nisu svi, ali takva odredba je stavljena u Zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije. Ja zaista ne mislim da jedna institucija u bilo kojoj državi može da se bavi zaštitom svih građana. Mi smo makar zaštitili jednu kategoriju ljudi i bilo bi lepo da se konačno dogovorimo da je neophodno da donesemo jedan jedinstven zakonski propis koji će celovito da reguliše pitanje zaštite i da onda definišemo ono što je po meni izuzetno važno a što u ovom trenutku nedostaje kao pravni okvir a to je zaštita uzbunjivača u privatnom sektoru. Jer tih ljudi nigde nema, nema ih ni da štrajkuju a ja nisam sigurna da se njihova prava poštuju bar po onome što mi dobijamo kao informaciju u agenciji. Ajmo, korak po korak da utvrdimo gde smo i da ne izjavljujemo samo da je loše – nije najbolje ali mi smo na dobrom putu.

Ja nisam pristalica nekih velikih legalističkih zahvata, ne mislim da je nužno doneti zakon ili strategiju da bismo nešto radili. Mi imamo dovoljno osnova da zaštitimo uzbunjivače za sada u javnom sektoru. Jer znam za zakone koji su u jednoj jedinoj odredbi nešto regulisali a imali su izuzetno dobre efekte u praksi, a znam za zakone koji su bili prenormirani i u praksi nisu zaživeli. Da ne bude to izgovor. Što se tiče Agencije, mislim da još nije dovoljno jasno čime se to Agencija bavi jer vidim da se ponekad mi i preskočimo kada se govori o institucijama koje daju zaštitu

uzbunjivačima. Agencija je izmenama zakona koje su usvojene u skupštini prošle godine u julu, dakle samo šest meseci posle primene zakona došlo je do njegove izmene iz razloga koji su se odnosili na pitanje sukoba interesa, ali mi smo činjenicu da se zakon menja iskoristili da odredbu koja se odnosila na zaštitu državnih službenika koji podnose prijave Agenciji koja je bila prosto sa držana samo u jednoj rečenici

proširimona sadržajnu odredbu člana 56. i da bar utvrdimo pravo Agencije da donese pravilnik, neki praktični mehanizam jer je već tada bio poznat rezultat analize GRECO a to je da nedostaje praktičan mehanizam.

To jednostavno znači da kod nas ne postoji nikakav sistem po kome ako želite da prijavite korupciju znate kome prijavljujete, šta se potom dešava, kakav je postupak osobe koja je primila tu informaciju, kome to ona dalje prenosi, šta se dešava sa informacijom i šta se dešava sa osobom.

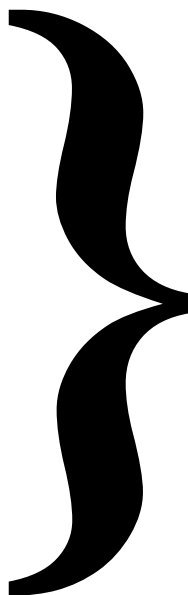
Agencija je na sebe preuzela obavezu da izradi pravilnik kojim će pokušati da bar ustanovi opšti okvir i opšti mehanizam. Ne možemo ga napraviti univerzalnim jer ovo nije sistem koji jedna institucija može da primenjuje.

Bez sistemski koordinisanog rada svih nas nijedan mehanizam ne može da uspe. Kad imamo sistemsku korupciju moramo i mi da se udružimo da je sistemski rešavamo i nećemo postići

uspeh ako samo poverenik bude uspešan ili ako samo ombudsman bude uspešan. Jer svako to radi samo u okviru svojih ovlašćenja.

Mi pravilnikom recimo ne možemo da ustanovimo državni fond za novčanu naknadu licima koja prijave korupciju. To je nešto što može samo vlada i može ministarstvo. Ne znamo ni da li je to dobar model ali ćemo ga testirati. Nismo u mogućnosti da ni iz sopstvenog budžeta napravimo takav fond jer je naš budžet državni. Ali, možemo da iniciramo stvaranje nekog fonda na nivou države možda zajedno sa civilnim sektorom, to bi bio fond iz koga bi se finansirali i pomagali ljudi koji prijavljuju korupciju.

Pitanje da li će neko ostati bez posla ni u jednoj državi nije rešeno do kraja i u Americi se lako ostaje bez posla. Mora jasno da se utvrdi kad će neko dobiti status uzbunjivača a kada potkazivača. Mi smo u skromnoj praksi naše agencije već susreli sa potkazivačem. Dakle, moramo da vodimo računa i o zaštiti poslodavca protiv nezakonskih prijava i da rešavamo pitanja predstavki i problema na koje građani ukazuju zbog čega mislim da je sajt Pištaljka i Pištaljka kao ideja izuzetno dobra, ali ne mislim da svaka prijava koja tu stigne zaslužuje standard zaštite. Ispitivanje slučaja koji prijavi uzbunjivač je u potpunosti u nadležnosti policije.

(Iz istupa direktorke Agencije za borbu protiv korupcije na okruglom stolu Zaštita uzbunjivača u državnoj službi, 5. maja 2011)

Mladen Vladić: Sveto trojstvo korupcije

„To dođe kao sveto trojstvo: političar, policajac i tužilac. Ništa vam više ne treba. Još kad ste 200 kilometara udaljeni od Beograda daleko je pravda. Dakle, spirala obračuna sa neposlušnima izgleda ovako: napiše se anonimna krivična prijava, povede se policijska istraga, onda vas prljaju preko novina i diže se optužnica.“

Ovako je ukratko opisao korupcijski krug Milan Vladić koji je 2007. godine kao vlasnik privatne firme bio prinuđen da daje mito da bi njegova firma mogla da radi.

„Da bismo bili isplaćeni za završene radove čiji naručilac je bila Skupština opštine ucenjivani smo da dajemo određeni procenat. To je zahtevao predsednik opštine. U početku smo pristali da bismo osigurali aktivnost firme i zbog velikog broja radnika kojima je trebalo obezbediti plate. Sve je počelo, kako uvek i počinje, sitnim donacijama. Finansirali smo kulturne i sportske manifestacije. Zatim kupovinu propagandnog materijala za izbore, plaćanje autobusa za glasače, da bi posle nekog vremena tražili od nas i keš. Posle nekoliko tranši, shvativši da smo upali u igru koja nema kraja, da su zahtevi sve veći i veći, pobunili smo se i prestali sa plaćanjem. Nastavljeno je sa ucenama.

Direktno mi je posle toga rečeno: ili novac ili ništa.“

Tada je Vladić sa svojim saradnicima otišao u policiju i sve ispričao. Prvo načelniku policije koji ih je ljubazno saslušao i rekao Vladiću da nastavi da radi a da će on porazgovarati sa predsednikom opštine. Žalili su se i javnom tužiocu ali on nije hteo ni da ih sasluša, a zamenik javnog tužioca bio je nešto predusretljiviji pa je Vladiću dao savet da je „bolje da čuti, za to može glava da ti padne“.

Od tog trenutka počinje progon Vladića i njegovih saradnika. Kreću anonimne krivične prijave, saslušanja zaposlenih, svakodnevni razgovori u policiji i kod istražnog sudije.

„Jedno jutro u martu 2008. godine otac me budi i kaže da Večernje novosti i Press pišu da sam sa saradnicima proneverio osam miliona dinara. Pozivali su se na javno tužilaštvo kao izvor. Pokušao sam da demantujem, da dam svoju izjavu ali mi to nijedna od pomenutih redakcija nije omogućila. Pogled ljudi, reakcija dobavljača, porodice – s druge strane moja bespomoćnost. Na sve načine sam pokušavao da dođem do optužnice ili prijave ali to nije bilo moguće. Novine su

objavile neistinu a mi čekamo..."

Haos ne prestaje. Stiže nova tura krivičnih prijava, inspeksijske kontrole, poreska, policija. Poreska kontrola posle osam meseci istrage iz preduzeća odlazi praznih ruku.

Onda optužuju direktora Vladićevog preduzeća po više osnova, između ostalog i za zloupotrebu službenog položaja jer je radnika poslao na plaćeni prinudni odmor. „Po mišljenju javnog tužioca za njega ima posla u mojoj firmi. Javni tužilac sastavlja optužnicu, slučaj stiže do Višeg suda, a onda stiže i prekršajna kazna od 20.000 evra. Angažovali smo advokate iz Beograda jer su nam advokati iz našeg grada priznali da ne smeju da preuzmu slučaj. Međutim, ni oni nikako nisu uspeali da dođu do optužnice za koju smo saznali iz Večernjih novosti i Pressa. Svima smo se žalili – Vrhovnom sudu, ministarki pravde, predsedniku Tadiću, ministru policije, republičkom tužilaštvu..."

Tada počinju da pristižu tužbe za klevetu od pojedinih sudija zato što su se Vladić i njegovi saradnici žalili Vrhovnom sudu. „Odakle njima prepiska između Vrhovnog suda i nas to nam nikada nisu objasnili“, ispričao je Vladić na okruglom stolu Pištaljke.

„Postavlja se pitanje šta sad, kako dalje. Firma je uništena, mi smo isprljani a naša pobeda je jalova. Verovatno da nikada niko neće odgovarati što su nas razvlačili po blatu“, završava svoje svedočenje Vladić.

”

Uzbunjivači i tužbe za klevetu

U najmanje dva slučaja, duvači u pištaljku tuženi su za klevetu zbog onoga što su izjavili. Mladena Vladića je tužio predsednik opštine, a Biljanu Mraović – uz pomoć iz kabineta predsednika Republike i kršenje zakona – čovek za koga je navela da je korumpiran. Profesor radnog prava na Univerzitetu Midlseks u Londonu Dejvid Luis kaže da se uzbunjivači i potencijalni uzbunjivači često zbog pretnje tužbom za klevetu odlučuju na ćutanje.

Da li će se stanje u Srbiji i za uzbunjivače i za medije koji izveštavaju o korupciji poboljšati posle najavljenog ukidanja klevete kao krivičnog dela ocenjuje **Dušan Stojković**, advokat i stručnjak za medijsko pravo.

*Dobro je ime čoveku i ženi,
Gospodaru moj, dragulj najbliži
Dušama njenim. Ko mi zdipi kesu -
Zdipi mi trice; i nešto i ništa;
Bila je moja a sad je njegova -
Robinja tol'ko hiljada ljudi:
Al' onaj što mi dobar glas oduzme,
Krade mi ono što njega ne obogati
A mene stvarno osiromaši.*

(Vilijam Šekspir, Otelo, III čin, scena II).

Prejaka reč

Najavljeno brisanje klevete iz Krivičnog zakonika bi trebalo da znači da kleveta više neće biti krivično delo. Ako tako bude, neće biti krivičnih sankcija kada neko za drugog iznese ili pronese štogod neistinito što može da škodi njegovoj časti i ugledu¹, ili kako je to rečeno u pravno nespretnom, ali interesantom naslovu u Večernjim novostima „Kleveta može na slobodu“². Uproščeno, „na slobodu“ od krivičnog progona se pušta iznošenje neistina kojima se ugrožava nečija čast i ugled.

1 Čl. 171. KZ: (1) Ko za drugog iznosi ili pronosi štogod neistinito što može škoditi njegovoj časti ili ugledu, kazniće se novčanom kaznom od trideset do stodvadeset dnevnih iznosa ili novčanom kaznom od dvadeset hiljada do dvesta hiljada dinara.

(2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno putem štampe, radija, televizije ili sličnih sredstava ili na javnom skupu, učinilac će se kazniti novčanom kaznom od šezdeset do stoosamdeset dnevnih iznosa ili novčanom kaznom od trideset do trista hiljada dinara.

(3) Ako je ono što se neistinito iznosi ili pronosi dovelo do teških posledica za oštećenog, učinilac će se kazniti novčanom kaznom od šezdeset do stoosamdeset dnevnih iznosa ili novčanom kaznom od trideset do trista hiljada dinara.

2 Večernje novosti, 19. jul 2011.

Dakle, neće više biti kažnjivo (iako to i dalje neće biti dopušteno pravom), da se iznošenjem netačnih tvrdnji uništava čast i ugled nekog čoveka ili ugled pravnog lica (npr. privrednog društva).

Oklevetani će moći da pred građanskim sudom traži novac na ime odštete za pretrpljene duševne bolove (fizičko lice), odnosno za materijalnu štetu zbog povrede ugleda (pravno lice).

Da li je to dobro? Ne znam.

Ako se na pretraživaču Google, otkuca „dekriminalizacija klevete“, prva dva rezultata pretrage, „Dekriminalizacija klevete pokazuje sazrevanje vlasti“ i „Dekriminalizacija klevete je apsurd“³, pokazuju da u stručnoj javnosti postoje oprečna mišljenja o ovom pitanju. I oni koji su za, i oni koji su protiv dekriminalizacije klevete, imaju svoje argumente koji bi u osnovnim crtama mogli ovako da se postavje:

Za:

Iako je propisano zbog časti i ugleda pojedinca koji poštuje zakon, krivično delo klevete se lako zloupotrebljava od strane državnih funkcionera i drugih moćnika za gušenje kritike i javne debate o stvarima o kojima javnost ima opravdan interes da zna, a koje nisu prijatne za te moćnike.

Smatra se da je tužiocu lako da tuži za klevetu i da se samopokaže da je tvrdnja neistinita i da škodi časti i ugledu, dok okrivljeni, pak, teško skida teret optužbe kroz mukotrpano dokazivanje istinitosti

³ http://www.slobodnaevropa.org/content/intervju_tea_gorjanc_prelevic/4746368.html
<http://www.politika.rs/rubrike/Hronika/Dekriminalizacija-klevete-je-apsurd.sr.html>

svoje tvrdnje ili ispunjenosti nekog od usko postavljenih uslova za izbegavanje odgovornosti. Ako izgubi, okrivljeni plaća kaznu i troškove postupka (pre u Srbiji, a u drugim zemljama i sada preti i kazna zatvora). I ako pobjedi, okrivljeni, najčešće novinar, je već posvetio i suviše energije, vremena i novca da prođe kroz neprijatan i stresan postupak i svo to vreme sebe troši umesto da se posveti svom novinarskom poslu.

Zbog toga, postojanje krivičnog dela klevete, bez obzira na uspeh, ima „odvraćajući efekat“ na novinare, pisce, naučnike i sve druge koji se uključuju u javnu debatu, posebno o tome šta i kako rade nosioci političke i ekonomske moći. Mora se priznati da je „odvraćajući efekat“ skidanjem kazne zatvora za krivično delo klevete smanjen, ali i sa novčanom kaznom ovaj argument ostaje. U tom smislu se smatra da bi „dekriminalizacija klevete“ bila korak ka slobodi izražavanja, a da bi efektivna zaštita časti i ugleda ostala na snazi putem mogućnosti oklevetanog da pred građanskim sudom zahteva naknadu štete protiv klevetnika.

Protiv:

Krivično delo klevete je opšte prihvaćeno kao opravdano ograničenje prava na slobodu izražavanja, čiji je cilj efektivna zaštita časti i ugleda, i na širem planu sprečavanje komunikacije u društvu koja je zasnovana na neistinama.

Kleveta je zlo po sebi (*Malum in se*) i ona je pogrešno ponašanje po samoj svojoj prirodi, tj. nezavisno od toga kako pravo reguliše takvo ponašanje. Kao što većina ljudi oseća da je krađa, silovanje i ubistvo pogrešno, tako se i za klevetu oseća da je ona sama po sebi loša. Zbog toga se misli da država mora da kažnjava klevetu kroz

propisivanje posebnog krivičnog dela, i tako pruži mogućnost oklevetanom da pored građanske parnice klevetnika goni i kroz krivično-pravni mehanizam. Bez krivične sankcije neće biti efikasnog sredstva za zaštitu časti i ugleda oklevetanog zato što su građanske parnice za štetu skupe zbog sudskih taksi i troškova advokata.

Bogati ljudi, neinhibirani pretnjom krivičnog progona, bi mogli da, uz za njih često prihvatljiv rizik od gubljenja nešto novca (to kod nas retko ide preko 600.000 dinara), uništavaju ugled i čast drugih koji su siromašni ili manje bogati a koji ih kritikuju. Smatra se da bi dekriminalizacijom klevete uobičajena granica između prava na slobodu izražavanja i prava na čast i ugled bila drastično pomerena na štetu časti i ugleda, i da bi put ka uništavanju časti i ugleda neistinom bio otvoren.

Tvrđi se, takođe, da nekim ljudima novac nije dovoljna satisfakcija za povredu časti i ugleda, već žele da klevetnik bude oglašen krivim i kažnjen po zakonu, kao i da bi u nekim slučajevima ljudi koji su posebno osetljivi na povredu časti i ugleda, u nedostatku krivično-pravne zaštite „uzeli pravdu u svoje ruke“ i obračunali se sa kleveticima nasiljem.

Preporuke:

Jasno je da postoji trend dekriminalizacije klevete kojeg posebno prihvataju mlade demokratije opterećene istorijom autoritarne vlasti (*BIH, Rumunija, Estonija, Gruzija, Ukrajina, Kipar, Moldavija, Crna Gora*) radi omogućavanja slobodnog kritikovanja vlasti. Međutim, i razvijene demokratije kao što su Irska i Velika Britanija su prihvatile ovaj trend.

Ovaj trend počiva na preporukama međunarodnih tela kao što su Komitet za ljudska prava Ujedinjenih nacija, Savet Evrope i Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju, koji preporučuju dekriminalizaciju klevete. Za razliku od njih, Evropski sud nikada nije rekao da postoji neophodna potreba za ukidanjem krivičnog dela klevete. U određenim presudama Evropskog suda je naznačeno da krivične sankcije treba primenjivati samo u slučajevima u kojima država treba da postupi u svojstvu garanta javnog reda, u slučaju klevetničkih optužbi koje su neosnovane i zlonamerne (*Castells protiv Španije*). Ovaj trend podržavaju i nevladine organizacije koje se bave slobodom izražavanja (*npr. Article 19*).

Zaključak:

Postavlja se pitanje da li je Šekspir aktuelan i u 21. veku. Savremeni teoretičari književnosti tvrde da jeste, zbog čega smatramo da su stihovi sa početka i dalje aktuelni i da bi, bez obzira na način, čast i ugled trebalo čuvati po svaku cenu. Međutim, jasno je da je pravo na slobodu izražavanja jedan od stubova savremenog demokratskog društva. Nadamo se da će, bez obzira na zakonska rešenja, kroz praksu, u našem društvu biti postignuta neophodna ravnoteža između dva suprotstavljena prava.

Iz naše advokatske prakse primećujemo da tužioci sve manje posežu za pokretanjem privatnih krivičnih tužbi i da većina onih koji se osećaju pogođenim neistinom informacijom traže satisfakciju u postupku naknade štete pred građanskim sudom, a da se političari i državni funkcioneri češće odlučuju za podnošenje privatnih krivičnih tužbi za klevetu protiv novinara.

Borko Josifovski: Hitna pomoć kao pogrebna služba

„Sve bih isto ponovio. Ja tako razumem građansku odgovornost. U prelomnim trenucima reaguje se impulsivno, tako da nisam ni planirao da ću imati podršku. Na borbenom ste polju i morate da se borite. To je bilo neko moje nepristajanje na zlo, građanska dužnost da na zlo upozorim ljude. Ni jednog trenutka nisam pomišljao da se povučem. Ali, da je bilo teško, bilo je...“

Tako govori doktor Borko Josifovski, čitavih pet godina pošto je javnost upozorio na stravičan poslovni aranžman pojedinih lekara Hitne pomoći i pogrebnika koji je imao za cilj da ovi prvi rade manje da bi ovi drugi imali više posla.

Počelo je obelodanjivanjem šokantnih podataka o planskom nepružanju reanimacije da bi se napravio posao pogrebnicima. Josifovski, u to vreme direktor Službe za hitnu pomoć u Beogradu, optužio je dvojicu kolega da su kolovođe ovog lekarsko-pogrebnog biznisa i da su od aprila do septembra 2006. u 53 slučaja sa smrtnim ishodom bile započete samo tri reanimacije. Dva dana posle konferencije za novinare na kojoj je doktor Josifovski objavio svoj saznanja, ministar zdravlja Tomica Milosavljević donosi rešenje o njegovom razrešenju sa mesta direktora i imenuje

novog. U obrazloženju rešenja stoji da su se stekli uslovi za razrešenje jer je iznoseći neproverene podatke uznemirio javnost i ugrozio rad službe hitne medicinske pomoći.

„Zanimljivo je da nikakvog apela zaposlenih od tada više nije bilo. U to vreme se trgovina smrću ustalila, govorilo se da prvo stižu mrtvozornici pa onda hitna pomoć, što je nažalost bilo tačno. Zaposleni na telefonskoj centrali su upućivali svoje mrtvozornike sa svojih privatnih mobilnih telefona ali ako to iz nekog razloga nisu stizali to je radila zdravstvena ekipa obaveštavajući u toku vožnje svog izabranog pogrebnika. Neretko su dolazili čak i zajedno“, kazao je za Pištaljku Borko Josifovski.

On tvrdi da se za dojavu smrti dobijalo između 250 i 300 evra. U vreme dok je on bio direktor hitna pomoć je na godišnjem nivou u oko 3000 slučajeva konstatovala smrt. Puta 300 evra i dolazimo do sume od 900.000 evra. Kaže da samo pogled na vozni park zaposlenih u hitnoj pomoći može da posvedoči o čemu priča. Zbog toga je svoju prošlogodišnju krivičnu prijavu Višem tužilaštvu završio apelom: „Ekipa Hitne pomoći sada je registrovala svoje pogrebno preduzeće Adventuru. Mislim da bi trebalo odlučno osujetiti sve

one u belim mantilima koji na takav način zarađuju. Odgovornost je pre svega na onima koji su mogli a nisu preduzeli ništa da se zaustavi zlo, nego su zataškavali i sakrivali sve što je trebalo da doprinese razotkrivanju ove velike afere. Očekujem da ovog puta kada imate svu potrebnu dokumentaciju, učinite sve što je u vašoj nadležnosti za one koji bi unapred mogli biti na smrt osuđeni. Unapred vam se zahvaljujem u njihovo ime“.

Saslušavši svedočenje doktora Josifovskog na okruglom stolu Pištaljke održanom u julu ove godine Stiven Kon, izvršni direktor Nacionalnog centra za uzbuđivače iz Vašingtona, koji je od 11. do 14. jula bio gost Pištaljke u Beogradu, rekao je da se ono što je razotkrio ovaj lekar može nazvati masovnim ubistvom.

Na pitanje kako je ministarstvo zdravlja tako olako prešlo preko čak i za naše prilike neverovatne priče, Josifovski podseća da je kada je on upozorio ministarstvo, pa ostavši bez odgovora organizovao konferenciju za novinare to bilo – predizborno vreme. Pretpostavlja da se tada već uveliko trgovalo – da je G17 plus uredio sa DS da Milosavljeviću ne prave probleme oko reizbora a da DS pripadne resor grada.

Posle brzopoteznog smenjivanja Josifovski ostaje u firmi kao načelnik Stručno-metodološkog centra.

„Sve vreme posle smene trpeo sam pritiske, šikaniranja i maltretiranja. Pokušavali su da me diskredituju na sve načine. Tvrdili su da sam obrukao Hitnu pomoć i da više ne mogu da budem načelnik, da sam sramota za zdravstvenu

struku. Osim što su mi pretili smrću, obećavali su da će tako isto završiti i moja porodica. Želeli su da me potpuno zgaze ali ja im to nisam dozvolio“.

Iako je policiji prijavio pretnje, Josifovski jedini izlaz vidi u odlasku iz zemlje. U septembru 2007. odlazi u ratom zahvaćeni Sudan kao lekar jedne italijanske humanitarne organizacije. Radi u kardiohirurškom centru u Kartumu. U Srbiju se vraća posle godinu dana. I napokon dobra vest. Vrhovni sud Srbije 16. oktobra 2008. donosi presudu kojom se poništava rešenje Ministarstva zdravlja o razrešenju sa funkcije direktora kao neosnovano i nezakonito. Tomica Milosavljević taj postupak nije sproveo ali je posle dužeg ćutanja napisao da ministarstvo nije u mogućnosti da postupi po presudi jer sada, zbog Zakona o zdravstvenoj zaštiti više ne može da ga imenuje za direktora. Zbog pritiska koji su se nastavili i posle njegovog povratka u zemlju napušta posao i postaje specijalista konsultant u privatnom zdravstvenom sektoru.

I posle svega tvrdi da ne bi postupio drugačije. Jedino je ostala gorčina što se tiče nekih prijatelja i kaže:

„ Ja uopšte ne zameram ljudima koji kažu strah me je. Ljutim se na one koji su jaki na rečima a kada dođe čas nigde ih nema. Takvo ponašanje ohrabruje korupciju. Možda je ludost, ali ja još uvek mislim da ću se izboriti. Kao što vidite vrata se polako otvaraju“.

Jadranka Jelinčić: Za dobru veru, protiv nagrađivanja

Klauzula o zaštiti uzbunjivača bila je deo predloga Zakona o slobodnom pristupu informacijama koje je pripremio civilno društvo i zalagalo se da taj zakon bude usvojen. Zakon je usvojen 2004. godine, odredba o uzbunjivačima nije. Posle 2002. bilo je mnogo nastojanja da uzbunjivači dobiju adekvatnu pravnu zaštitu. Tako je 35.157 građana Srbije pre dve godine pokrenulo narodnu inicijativu za izmenu Zakona o slobodnom pristupu informacijama, ta inicijativa je nekako dospela do parlamenta, Zakon je izmenjen, a klauzula o zaštiti uzbunjivača potpuno je zaboravljena, odnosno još uvek čeka da nađe pravnu zaštitu. Kada smo usvajali Zakon o slobodnom pristupu informacijama tada smo često govorili da je to deo seta medijskih zakona dok nismo razumeli da je to jedno moćno sredstvo za zaštitu javnog interesa i za borbu protiv korupcije. Kada danas govorimo o zaštiti uzbunjivača govorimo da je to sredstvo za borbu protiv korupcije ali još više od toga ono je sredstvo (generalno gledano) za zaštitu opštih interesa i za zaštitu države od svake vrste zloupotrebe bilo kog vladara, bilo koje vlade ili nekog drugog državnog organa. S druge strane mi imamo neke druge državne organe kao što je Poverenik za slobodan pristup informacijama i Agenciju za borbu protiv korupcije u čijem radu bi zaštita uzbunjivača bilo moćno sredstvo za bolje

obavljanje posla. Najbitnije je da se ne odustane, da se ponovo pokrene jedna široka inicijativa da uzbunjivači dobiju adekvatnu zakonsku zaštitu. i da postanu sredstvo da se država odbrani od svake vrste pokušaja da bude zarobljena i bude upotrebljena u bilo kom interesu koji nije opšti ili javni.

U svim postsocijalističkim zemljama otvara se pitanje da li će to dovesti do potkazivanja. Važno je da bude uvedena klauzula „u dobroj veri“, a otkrivanje ne sme da bude praćeno nikakvom vrstom nadoknade

Ono što u svim postsocijalističkim zemljama otvara pitanje vezano za uzbunjivače jeste i to da li će dovesti do potkazivanja. Prilikom regulisanja ovog instituta izuzetno je važno da u propise i politike bude uvedena klauzula otkrivanja određenih informacija od strane insajdera ali u „dobroj veri“. To otkrivanje ne sme da bude praćeno nikakvom vrstom nadoknade bilo koje vrste. Nadam se da je ovaj okrugli sto početak novog kruga borbe da zaštita uzbunjivača dobije adekvatnu zaštitu bilo u okviru Zakona o slobodnom pristupu informacijama bilo da se donese

novi zakon koji bi ih štitio. Mislim da je izuzetno značajno da kad izađemo sa ovog skupa izađemo bar sa minimumom saglasnosti. Korupcija je samo jedan od načina zloupotrebe države kao opšteg dobra. Zaštita uzbunjivača je sredstvo da odbranimo državu od onih koji je koriste na način koji je protivan ovlašćenjima koja imaju. Značajno je da uspostavimo tu vrstu saglasnosti jer je u pitanju odbrana države, odbrana ljudskih prava a država treba da služi njihovoj odbrani. Radi se o tome da građani Srbije treba da dobiju instrument u vidu zakona i sagrade atmosferu u kojoj će država biti zaštićena od zloupotrebe da bi mogla da vrši svoje funkcije na način kako je to predviđeno ustavom. Jer država je opšte dobro a vlade su promenljive, pa bi bilo dobro da počnemo da pravimo razliku između upravljača i vlade s jedne strane i države koju treba da pretvorimo u instrument za zaštitu naših ljudskih prava i prava obezbeđenja uslova života.

(Iz istupa izvršne direktorke Fonda za otvoreno društvo na okruglom stolu Zaštita uzbunjivača u državnoj službi, 5. maja 2011)

Zaštita uzbunjivača

Izdavač: Udruženje **Eutopija**

Edicija **Pištaljka**

Urednik: Vladimir Radomirović

Priredivači: Marijana Milosavljević,

Dragana Matović

Dizajn: Marko Stojanović

Tiraž: 500 primeraka

Štamparija: Standard, Beograd

Knjiga je objavljena u okviru projekta
Unapređenje zaštite uzbunjivača koji je
finansirao Fond za otvoreno društvo

FOND ZA OTVORENO DRUŠTVO - SRBIJA
FUND FOR AN OPEN SOCIETY - SERBIA

Beograd, 2011.

www.pistaljka.rs

pištaljka.rs